

Förståelse och bemötande av familjer med livskris

En kvalitativ studie

Sara Öberg

EXAMENSARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	Det sociala området
Identifikationsnummer:	5306
Författare:	Sara Öberg
Arbetets namn:	Förståelse och bemötande av familjer med livskris
Handledare (Arcada):	Carina Kiukas
Uppdragsgivare:	Daghem i Helsingforsregionen i samarbete med Arcada
<p>Sammandrag:</p> <p>Livskriser är något alla individer går igenom på ett eller annat sätt och det finns olika sätt att ta sig igenom dem. Syftet med detta examensarbete är att bredda förståelsen för livskriser och undersöka hur man som daghemspersonal kan bemöta familjen. Frågeställningar är hur påverkar en svår livssituation familjen och hur man som daghemspersonal kan utveckla bemötandet och kommunikationen för att stöda familjen. Arbetet har ett personalperspektiv. Som teoretisk referensram valdes livskriser, professionell kommunikation och fostringsgemenskap. Metoden som används är öppen gruppintervju. Jag utförde två stycken intervjuer på två daghem, där fyra totalt ur daghemspersonalen deltog. Som analysmetod valdes innehållsanalys enligt Jacobsen (2012). Resultatet ger en inblick i personalens tankar och funderingar kring de olika teman som behandlas i intervjuerna. Resultatet kan delas upp i fyra kategorier: relationen föräldrar-daghemspersonal, barn i fokus, utmaningar och utveckling. . Resultatet enligt dessa kategorier visar att livskrisen påverkar på många olika sätt, både barn och föräldrar. I examensarbete framkommer det mycket om hur de påverkar relationen mellan familjen och daghemspersonalen, och det finns en skillnad i bemötande gentemot barn och föräldrar och hur viktig den relationen kan bli vid svåra livssituationer. Resultatet visar även att de finns flera olika utmaningar på olika plan för de olika parterna och utveckling sker genom erfarenheter och litteratur och kurser.</p>	
Nyckelord:	Livskris, Familj, Relationer, Daghemspersonal, Bemötande, Dagvård
Sidantal:	48
Språk:	Svenska
Datum för godkännande:	10.12.2015

DEGREE THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Degree Program for Social Services
Identification number:	5306
Author:	Sara Öberg
Title:	Understanding and treatment of families with life crisis
Supervisor (Arcada):	Carina Kiukas
Commissioned by:	Childcare providers in the Helsinki area in cooperation with Arcada
<p>Abstract:</p> <p>Crisis in life is something all individuals go through in one-way or another and there are different ways to get through them. The purpose of this thesis is to broaden the understanding of life crises and examine how kindergarten personnel can respond to families in crisis. Questions are how does a difficult life situation of the family and how that Kindergarten personnel can develop the treatment and communication to support the family. This thesis has a staff perspective. As a theoretical framework was life crises, professional communications and parent-teacher relation chosen. The method used is open group interview. I did two interviews in two kindergartens, where four out of the total of daycare staff took part. As analysis method was chosen content analysis according to Jacobsen (2012). The results give an insight into the staff's thoughts and reflections on the different topics covered in the interviews. The result can be divided into four categories: the relationship parent-daycare staff, child focus, challenges and development. The result according to the categories shows that life crisis affects in many ways, both children and parents. The thesis reveals a lot about how they affect the relationship between family and daycare staff, and there is even a difference in the attitude towards children and parents and how important that relationship may be in difficult life situations. The results also show that they are different challenges at different levels for the various parties and development takes place through experience and literature and courses.</p>	
Keywords:	Life crisis, Family, Relations, Kindergarten personnel, Treatment, Day Care
Number of pages:	48
Language:	Swedish
Date of acceptance:	10.12.2015

INNEHÅLL / CONTENTS

1	Bakgrund	6
1.1	Syfte och frågeställningar	7
1.2	Centrala begrepp	7
2	Tidigare forskning	8
3	Teoretisk referensram	13
3.1	Livskriser	13
3.2	Professionell kommunikation	16
3.3	Fostringsgemenskap	18
4	Metod	19
4.1	Metodval	19
4.2	Insamling av data	22
4.3	Bearbetning och analys	23
4.4	Tillförlitlighet	24
4.5	Etiska aspekter	24
5	Resultat	26
5.1	Relationen mellan daghemspersonal och familjen i livskriser	27
5.2	Barnet i fokus	29
5.3	Utmaningar i bemötande vid livskris	30
5.4	Utveckling av bemötande och kommunikation vid livskris	32
6	Analys	34
6.1	Relationen mellan daghemspersonal och familjen i livskriser	34
6.2	Barnet i fokus	36
6.3	Utmaningar i bemötande vid livskris	38
6.4	Utveckling av bemötande och kommunikation vid livskris	39
7	Diskussion	40
7.1	Resultatdiskussion	41
7.2	Metoddiskussion	45
7.3	Arbetslivsrelevans och förslag på fortsatt forskning	46
	Källförteckning	47
	Bilagor	49
	Bilaga 1 Ansökan om forskningslov	

Bilaga 2 Informations brev och intervjuguide .....

Bilaga 3 Informerat samtycke.....

1 BAKGRUND

Kriser, förluster, trauman osv. är en del av livet. Det är någonting alla individer går igenom på ett eller annat sätt. Kriser förekommer även i familjer, även om det är en familjemedlem som går igenom en livskris så påverkas hela familjen. Killén (1994) menar att det är viktigt att ha en förståelse för kriser och det leder till att man förstår betydelsen av samspelet mellan barn och föräldrar på ett bättre sätt och att man kan stöda och hjälpa på bästa sätt.

Familjens roll och betydelse har förändrats märkbart de senaste årtiondena, och en följd av det är att även familjens välmående har förändrats. I forskningen har det talats om hur familjen har klarat av transformeringen till det postmoderna samhället och hur familjens mående påverkats, det talas om hur familjens vardag ser ut och hur mycket den ändrat, bara på de senaste 30 åren.

Kalland hävdar i sin artikel *"Betydelsen av socialt stöd och reflektiv kapacitet för föräldraskapet"* (2012) att majoriteten av barnen och familjerna i Finland mår bra idag, men Kalland påpekar även att andelen barn som lever under riskfyllda förhållanden är en växande del. Mirjam Kalland presenterar statistik sin artikel över olika svåra livssituationer som finns i dagens familjer, som påverkar relationen mellan förälder och barn. Kalland lyfter fram exempel som att andelen familjer som lever under fattigdomsgränsen har ökat från fem procent till 13 procent de senaste 15 åren. Kalland (2012) lyfter även fram rapporter som visar på ett ökande alkoholbruk på risknivå i småbarnsfamiljer och att vi i Finland har ett ständigt ökande antal barn som omfattas av barnskyddets öppenvård eller som lever utanför den biologiska familjen. Kalland lyfter även fram exempel från en omfattande studie, som publicerats i tidskriften *The Lancet* 2003, om att barn påverkas i ökande grad av föräldrars skilsmässa. Undersökningen visar att barn som lever ensam med en ensamstående förälder, ofta mamma, löper en större risk att insjukna i psykisk ohälsa då de jämfördes med barn som lever med två föräldrar.

Alla de här förändringarna i samhället, familjerna osv. påverkar i sin tur också hur barnen mår och vidare ett steg påverkar de även daghemspersonalen. I den meningen att daghemspersonalen behöver mera kunskap om hur man hjälper och stöder familjer som

går igenom livskriser och även hur man bemöter barn med livskriser. Daghem har fått en mera stödjande roll eftersom det är en låg tröskel att prata med någon av daghems-personalen på gården om diverse händelser i vardagslivet.

Examensarbetet har avgränsats genom att inte lägga fokus på hurdana livskriser eller problematik det kan finnas i familjen. Fokus kommer i stället att ligga på hur kriser kan komma till uttryck och hur man ska tänka kris bemötande av individer, och hur en livskris kan se ut för familjen, barnen och föräldrarna.

Jag har valt att inte skriva ut vem som är beställare av detta examensarbete eftersom livskriser är ett känsligt och personligt tema. Det är ett tema som väcker känslor och tankar och min tanke med det här arbetet är att personalen ska kunna föra fram sina egna reflektioner och erfarenheter och för att kunna göra det är anonymitet grundläggande. Den finlandssvenska världen är ganska liten och den finlandssvenska daghems-världen är ännu mindre, därför väljer jag att nämna min beställare enbart som daghem i Helsingforsregionen i samarbete med Arcada.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med detta examensarbete är att bredda förståelsen för familjens livskriser och undersöka hur man som daghemspersonal kan bemöta familjen.

Frågeställningar:

- Hur påverkar en svår livssituation familjen?
- Hur kan man utveckla bemötande och kommunikationen för att stöda familjen?

1.2 Centrala begrepp

Familj definieras av nationalencyklopedin som den kulturella basen i samhället, familjen är grundad på en kombination av äktenskap och blodsband. Familjens sammansättning kan variera och NE nämner tre olika sorters familjer, den monogama kärnfamiljen

som består av två föräldrar och barn. Den utvidgade polygama familjen som består av familjemedlemmar från 3-4 olika generationer.

Hydén (se Bäck-Wiklund 2010 s.77) menar i att under det senaste decenniet skett en förändring inom familjelivet i Sverige men även i övriga delar av västvärlden. Den heterosexuella kärnfamiljen är inte längre den enda rimliga familjeform utan Hydén nämner även familjeformer som styvfamiljen, en-förälders familjen och den homosexuella familjen.

Bemötande innefattar, enligt Fossum (2012 s.31-34) mycket mer än enbart hur samtalet genomförs och utförs. Synonymer till ordet är t.ex. uppträdande, mottagande, behandling osv. Fossum definierar bemötande som något som handlar om hur man tar emot en klient, sättet vi hälsar på, tittar i ögonen, hur man sitter eller står i relation till patient och anhörig. Fossum hänvisar till studier som påpekar betydelsen av att vara artig, vänlig, och hjälpsam som en grund för gott och respektfullt bemötande. Fossum poängterar dock att det är svårt att sammanfatta vad som egentligen är gott bemötande och vad dess innersta kärna är, men lyfter ändå fram vad bemötande handlar om: vänlighet, hjälpsamhet, människosyn, människovärde, information osv.

2 TIDIGARE FORSKNING

Strukturering på den tidigare forskning och teoretiska referensram är på följande sätt. Den tidigare forskningen kommer att behandla fostringsgemenskap, samarbete mellan professionella och föräldrar i olika kontexter. Den teoretiska referensramen kommer att behandla livskriser och bemötande.

Jag valde 4 artiklar som behandlar fostringsgemenskap, med tyngdpunkt på artiklar som behandlar fostringsgemenskap, tre artiklar som behandlar just det positiva med fostringsgemenskap ur olika synvinklar. En artikel som behandlar hur frivilligt arbete i samhället kan leda till att pedagogerna kan få en större förståelse för hur familjer och hemmen ser ut och fungerar. Dessa artiklar valdes eftersom jag anser att de ger en bred bild över samarbete mellan personal och föräldrar och de har alla olika perspektiv och synvinklar. Artiklar söktes på EBSCO och Science Direct och sökord som använts är

Parent-teacher*, daycare, Kindergarten, early childhood education. Artiklarna söktes från 2005 och framåt. Jag har även valt att inte begränsa mina sökningar till enbart peer-reviewed artiklar eftersom jag vill komma åt ett så brett fält som möjligt. Eftersom jag märkte att det inte fanns så många forskningsartiklar skrivna om fostringsgemenskap, eller jag hade svårt att hitta relevanta artiklar på temat.

I artikeln *"Sharing the responsibility of education: The relationship between teachers and parents in 0-6 year-old children services and schools"* analyserar Monica Guerra och Elena Luciano (2010) goda rutiner, god praxis, i den italienska undervisningsservicen gällande relationer med familjer med barn i åldern 0-6 år. Guerra et al (2010) undersöker hur man kan göra om undervisningsservice till undervisning gemenskap, där relationerna mellan föräldrarna och pedagogerna kan skapa en gemenskap där "early childhood education" utvecklas. Författarna konstaterar även att dessa relationer inte kommer automatiskt utan kräver arbete. Guerra et al (2010) presenterar i forskningen 5 steg som kan anses som grundpelare. 1. Inskolningsdiskussion, i detta steg så lär parterna känna varandra och har tid att diskutera, pedagogen lyssnar på vad föräldrarna berättar om sitt barn. Föräldrarna lär känna daghemmet och dess rutiner och grundvärden. 2. Inskolning, är den tid för utrymme för övergången mellan familjens kontext till daghemmets kontext. Det är grundläggande för att träffa nya barn och skapa relationer till deras föräldrar. 3. Välkomnande och avsked, Guerra et al. menar att dessa är en grundläggande övergång och de ska inte stressas och både för barnet och föräldern borde ges den nödvändiga tiden. Utbyte mellan pedagogen och föräldern angående grundläggande information om barnets dagliga rutin eller att barnet och föräldern kan t.ex. dela en bok eller spel inom daghemmet bidrar till en dag-efter-dag relation och tillit mellan familjen och pedagogerna. Guerra rekommenderar även att en pedagog från daghemmet alltid ska möta och följa den förälder som kommer på morgonen och även den som hämtar. 4. Individuella diskussioner under året, dessa diskussioner ger tid för att skapa en djupare och mer personlig relation och ger tid för att reflektera över hur det går för barnet i dess utveckling, vad barnet är bra på och om det finns utmaningar. 5. Föräldra-pedagog träffar, meningen med dessa träffar är att skapa mera delaktighet för föräldrarna. Informerar vad som är aktuellt och utveckla relationen mellan pedagoger och föräldrarna. Guerra och Luciano avslutar artikeln med att konstatera att relationen mellan pedagoger och föräldrar har en viktig funktion. Relationen har som syfte att tillsammans skapa nya re-

flektioner om vad det innebär utbilda barn, där det numera en ömsesidig förståelse av den andra partens tankar och funderingar, mot den roll som goda relationer mellan människor, och att detta kan med början på ett nytt synsätt på att vara en del av en gemenskap. Som startar från bland dessa relationer mellan barn, lärare och vuxna.

I forskningen *"Parents and early teachers: sharing education"*(2011) av Alina Georgeta Mag är utgångspunkten att alla barn behöver sammanhängande och uppbyggande samarbete mellan föräldrar och pedagoger för att utvecklas hälsosamt. Så syftet med Mags studie är att undersöka hur dessa relationer förekommer under ett experimentellt träningsprogram om känslomässig utbildning *"Today's Educational Relationships"* ur pedagogens, förälderns och barnets perspektiv. Metoden Mags (2011) använder är fokusgrupper, olika undersökningar och observationer för att utvärderar vad föräldrar och pedagoger anser är viktigt för dem och förslag på hur samarbete kunde uppnås. Under träningsprogrammet så observerades det pedagogiska partnerskapet eller fostringsgemenskap förverkligades före, under och efter träningsprogrammet. Barnen deltog genom en fri diskussion som inleddes med en öppen fråga av en "övertäcknings gäst", Musse Pigg, och sedan hade diskussionen teman som handlade om hur de trivs på daghem och hur de kommer överens med pedagoger och sina föräldrar. Studien är gjord i Rumänien i två städer, Sibiu och Brasov. Från de två städerna deltog 28 respektive 26 pedagoger och 105 respektive 87 föräldrar och mer än 254, i åldern 4-7 år, barn deltog.

Mag (2011) kom fram till att många barn i undersökningen inte kan uttrycka sina inre känslor och flera barn i undersökningen känner sig rädda för att bli straffade och det begränsar deras tänkande i vissa riktningar. Mag konstaterar att bara känna till barns rättigheter är inte nog utan man måste även utöva det. Även att förälderns delaktighet i verksamheten på daghemmet leder till en förbättrad relation mellan föräldern och barnet. Utifrån ett föräldra-perspektiv på kommer Mag fram till att de flesta föräldrarna önskade en bättre kommunikation med pedagogerna. Mindre kontrollerande av beteende, som indikerar på en dålig föräldra-stil, och mera uppmuntra föräldern att utveckla en mera positiv inlärnings identitet. Åsikter som kom fram i studien visa även att det är viktigt att förstå orsaker till att vissa föräldrar tvivlar på förändringar, och kanske motsätter sig mot det. Föräldrarna önskar sig pedagoger som är varma, godkännande, mottagliga och redo att lyssna, att pedagogerna inse att föräldrar har viktig information om

deras barn. Utifrån ett pedagog-perspektiv så visade studien att ungefär 80 % av pedagogerna hade begränsade kunskaper om föräldrars delaktighet i deras barns utbildning. Studien visade även att pedagogerna hade motstridiga känslor gentemot att involvera föräldern och flera av pedagogerna nämnde i fokusgrupperna hur viktigt det var med utbildning och kunskap samt hur man lade märke till barnens hemförhållande i undervisningen. Mags sammanfattar studien med att påpeka hur viktiga attityderna är och hur komplext partnerskap mellan förälder och pedagog är och hur viktigt det är med kommunikation och förståelse kring dessa partnerskap.

Syftet med artikeln ” *Early childhood professionals as a source of social support: The role of parent-professional communication*” av Sharne A. Rolfe och Kirsten J. Armstrong (2010) är undersöka om mödrar upplever professionella inom familjecenter i early childhood education som en källa av socialt stöd. Forskningen fokuserar på typen av kommunikation och hur den påverkar mödrarnas känsla av stöd. Socialt stöd definieras som känslomässigt och funktionellt stöd. Metoden som Rolfe och Armstrong (2010) använder är en mixed-metod som består av en enkät-studie där 40 mödrar svarade, beroende på hur man svarar på frågorna får poäng. Höga poäng indikerar på att recipienten har upplevt socialt stöd från professionella medan låga poäng indikerar på att man ej upplevt socialt stöd. Dessutom gjordes det två djupgående intervjuer med två mödrar, varav den ena fått höga poäng och den andra låga poäng i enkäten-studien.

Studiens resultat är indelat i tre teman, 1: *Mödrars generella känsla av ECP som en källa av socialt stöd*, där 64,5% av deltagarna upplevde ECP som väldigt stödjande och endast 5,5 % upplevde stödet som väldigt ostödjande. 2: *Karaktäriserande för mödras ECP kommunikation(sätt, frekvens och innehåll) och relationerna mellan de*. Resultaten visar att alla mödrar pratade minst en gång i veckan, ansikte mot ansikte, med en ECP-anställd. Mer än 50 % deltog i diskussioner fem eller flera gånger och 95 % pratade med de anställda åtminstone 3-5 gånger i veckan. Daglig skriftlig kommunikation med ECP skedde 82,5% och endast 5 % hade ingen skriftlig kommunikation. 3: *Relationen mellan antal poäng i studien-ECP kommunikation och mödrarnas tillfredsställelse med kommunikationen*. Desto nöjdare mödrarna var med ECP-kommunikationen desto högre var deras upplevda stöd. Resultatet Rolfe och Armstrong kommer fram till är på kvaliteten av kommunikationen, och relationen, bestämmer hur mycket stöd, eller saknad av stöd,

mödrar upplever i en formell barnavårdskontext. Studien visar på att det är en fördel för mödrarna att ha nära relationer med professionella.

Studien ” *‘I understood the complexity within diversity’: preparation for partnership with families in early childhood settings* ” 2010 av Helen Hedges och Debora Lee, är en kvalitativ studie vars mål är att undersöka lärarstuderandes upplevelser av samhällspraktiken för att interagera med familjer och barn utanför deras vanliga pedagogiska praktik erfarenhet. Syfte med denna studie är att undersöka resultatet av samhällspraktiken som erfarenhet under lärarstudierna och detta utifrån perspektivet att förbereda studenterna inför det kommande arbetslivet och kontakten med familjer.

Metoden som används är fokusgrupp, där 13 studenter, av 37, valde att delta. Studien är en del i ett längre projekt. Under intervjuerna behandlades tre ämnen *1. Tro om partnerskap 2. Föreställningar av komplexitet/svårigheter i och med mångfald 3. Utveckla relationer med olika familjer*. Hedges och Lee konstaterar i sitt forskningsresultat att partnerskap med familjen är otroligt viktiga men samtidigt även krävande och en av de svårare aspekterna i det kommande yrkeslivet och det som kräver mest förberedelse. Resultatet visar på att samhällspraktiken leder till en djupare förståelse för olika familjer och problem relaterade till partnerskap. Studenterna som deltog i forskningen insåg att de hade konfronterats med verksamheter som tvingade dem att reflektera kring deras uppfattning om partnerskap. Och även att deras erfarenheter kring svårigheter med partnerskap gav studenterna en medvetenhet med reflektioner hur äkta relationer mellan föräldrar och pedagoger skapas.

Som sammanfattning av detta kapitel kan man konstatera att fostringsgemenskap är viktigt men komplext. Det är något som byggs upp och det är något som det borde arbetas aktivt för och som är viktigt för alla deltagande parter barnen, föräldrarna och de professionella. Det framkommer tips om hur man kan bygga upp en relation och hurdan slags kommunikation man kan använda.

3 TEORETISK REFERENS RAM

Den teoretiska referensramen är skriven på en socialpedagogisk grund som innebär att man ser att man ser i de olika resurser som finns hos individer och tar tillvara på dem. Socialpedagogiken innebär även att man anser att människan är en socialvarelse som lär och utvecklar sig genom interaktion med andra.

3.1 Livskriser

Krisen som begrepp härstammar från 1940-talet och Killén (1994 s.176) hänvisar till en definition av Lindeman från 1944 som har vidareutvecklats av Caplan 1960-talet och den lyder *"En kris uppstår när en person hindras att nå viktiga mål och där hindret under en tid är oöverstigliga utifrån personens vanliga problemlösningssrepertoar"*. Killén påpekar dock att efter denna definition har publicerats har krisbegreppet undersökts vidare och vi har lärt oss mycket mer, och det har varit ett aktuellt tema för forskning och metodutveckling. Men Killén menar ändå att själva komponenterna fortfarande är de samma om man vill definiera ordet kris.

Kari Killén (1994 s. 177-178) beskriver själv sedan kriser som ett inre tillstånd som kan inträffa vid hot om förluster, reella förluster av stort värde för den drabbade eller också vid olika utmaningar såsom mognad, överlevnad eller förmågor. Killén menar med detta att en kris karaktäriseras av att den inre jämvikten förloras. Vidare förklarar Killén att ett kristillstånd är när man är påverkad på grund av någon traumatisk livshändelse och inte kan använda sin vanliga problemlösningssförmåga. Man kan känna sig förvirrad, förstummad av känslor och behöva stöd och hjälp av andra människor. Killén (1994) framhäver även att förståelsen för kriser har en vidare betydelse än förståelse av den akuta krisen.

Killen beskriver ett krisförlopp, när hon vill förtydliga krisförståelsen, som består av en hotfull händelse och ett sårbart tillstånd. Krisen inleds med en hotfull händelse, som kan vara av olika karaktär t.ex en yttre eller inre, oförutsägbar eller förutsägbar händelse. Detta följs av ett sårbart tillstånd hos individen, enligt Killén inträffar detta tillstånd när den inre balansen hotas. I denna situationen letar individen efter ett sätt att förhålla sig

till krisen. Sökande kan ibland bli desperat och leda till att i individens försök att göra krisen mera förståelig blir situationen ännu mer oförståelig. Man kan få fel uppfattning och förvränga situationen, helt enkelt blir det svårare att bibehålla sina kontrollfunktioner och det kan vara lätt att avreagera sig på omgivningen genom att använda olika försvarsmekanismer. Försvarsmekanismerna har den funktionen att det minskar individens egen ångest, sorg och rädsla t.ex. bagatellisering, förnekande, projektioner osv. Vidare beskriver Killén (1994 s.179) krisförloppet med att individen kan i olika skeden bli allvarligt drabbade av olika skakande upplevelser och tillvaron kan mer eller mindre överskuggas av krisen.

Killén (1994 s.178) belyser hur man kan ta sig igenom krisförloppet på två olika sätt. Om man hanterar kriserna på ett inadekvat sätt, t.ex. genom att tränga bort dem, kan det leda till att individen blir fast i krisen och den utarmar en. Eftersom att individen tränger undan kriserna eller de jobbiga erfarenheterna blir känslorna som man kopplar till krisen otillgängliga för individen att bearbeta. Killén påpekar att om man brukar denna problemlösningsmetod ständigt, kan det leda till ett tillstånd av passivitet och individen känner sig maktlös inför ödets nycker utan att ha en möjlighet att påverka sin egna situation. Killéns andra sätt att gå igenom ett krisförlopp är ett exempel på ”rätt sätt”. Genom att ta in det onda som skett och försöka uppleva smärta för att sedan steg för steg kämpa sig fram till en ny förståelse av den förändrade situationen så kan individen berikas och stärkas. Killén påpekar att krisförloppet kan underlättas med hjälp av integration av de ångest-och konfliktfyllda händelserna, det vill säga att det bearbetas och steg för steg integreras in i personligheten.

Killén (1994 s.178) presenterar ett synsätt där kriser är något som alla går igenom *”Förluster och kriser är bland de viktigaste livserfarenheterna, på gott och ont. Ingen av oss slipper undan.”* Killén lyfter även fram att alla individer är olika, har olika förmågor att hantera kriser, kommer fram till olika lösningar och har olika resurser inom oss själva och i våra nätverk.

Raundalen och Schultz (2007 s.16) definierar livskris ur ett barns perspektiv och de påstår att en livskris är något, t.ex. händelse eller dödsfall osv, som är överväldigande för barnet och just i den stunden fungerar inte barnets inlärd bemästringsstrategier eller så

har barnet inte ännu har lärt sig ändamålsenliga bemästringsstrategier. I den här situationen finns det ett behov av krishjälp, som kan vara att stöda och planera bearbetning och lärande. Raundalen och Shultz (2007 s.17) menar att den synen man har på barn påverkar hur man handlar och vad man anser vara viktigt när ett barn går igenom en kris eller trauma, de talar om det formbara barnet. Raundalen och Schultz nämner som exempel att man kan se barnet som resilient, motståndskraftigt, med andra ord har en inneboende styrka och klarar/ tål jobbiga händelser och kriser. Man kan även se barnet som sårbart och då påpekar Raundalen och Schultz att man kan finna en falsk tröst i att tiden läker alla sår.

Raundalen och Schultz (2007 s.29) beskriver två orsaker till att elever ofta befinner sig ensamma i kriser, som de kallar ” de dolda kriserna”. Detta till trots att de har blivit utsatta för situationer och händelser där det skulle ha ett behov av krishjälp och bearbeta situationerna. Den första orsaken är skam, Raundalen och Schultz menar att det finns många fall där varken barnen eller närmaste familjen vill att någon ska få veta vad som är på gång. De kan känna ett personligt ansvar att skydda sig p.g.a att situationen kan anses vara skamlig. Den andra orsaken som Raundalen och Schultz presenterar är skolans beskyddarbehov, där pedagogen har fullt upp med det vardagliga i skolan, som att följa läroplaner och styrdokument. Pedagogen har inte möjlighet att aktivt gå in för att få kunskap om elever som kan leda till mera arbete. Kombinationen av dessa orsaker leder till att de barn som går igenom de dolda kriserna , skulle enligt Raundalen och Schultz (2007 s.29), lika bra skulle kunna kallas de glömda barnen. Eftersom att dessa barn oftast, trots att det finns kunskap som motiverar barnens behov, blir ensamma. Fastän det finns metoder, kunskap och erfarenheter.

Raundalen och Schultz poängterar dock att pedagogen inte behöver gå inför att göra terapeutiskt arbete, många elever hjälps av de vet att pedagogen vet och har en förståelse för elevens situation. Och för pedagogens del så kan vetskapen om elevens situation leda till att man får kontakt med rätt terapeutisk insats

3.2 Professionell kommunikation

Enligt Eide & Eide (2004 s.14) är kommunikation ett begrepp med många definitioner och betydelser, själva begreppet kommer från det latinska ordet *communicare* och betyder att göra något tillsammans, gör någon delaktig i något osv. I vardagsspråk används begreppet i en rad olika sammanhang och för olika fenomen. Eide & Eide (2004 s.14-15) skiljer mellan kommunikation och professionell kommunikation. De menar att skillnaden ligger i att när man kommunicerar i arbetslivet är man inte en privatperson utan man kommunicerar som en expert, professionella behandlare, yrkesutövare. Och individerna man kommunicerar med är i en situation där de antingen har sökt efter hjälp och stöd eller blivit hänvisade att söka hjälp. Eide och Eide definierar *”god professionell kommunikation är sådan kommunikation är sådan som är ägnad att tillgodose brukare och klienter på ett bra sätt och att i bre bemärkelse främja yrkets funktion”*. Eide och Eide påpekar även att vi som professionella yrkesutövare har en speciell roll och med stöd av vår yrkeskompetens och ställning har vi en stödjande funktion. Med denna roll kommer en förpliktelse att nå de ställda målen och samtidigt uppfylla de yrkesetiska målen.

Det finns många olika tekniker och metoder man ska behärska för att man ska kunna bli en god samtalare. Kommunikationstekniker kan vara att stöda professionella att lättare att kunna behärska och bemästra olika situationer och sammanhang som man kan hamna i, när man arbetar med människor.

Eide och Eide (2004 s.19) presenterar i sin bok en mängd olika praktiska kommunikationsteorier som man kan träna upp och använda i praktiken, och det är på ett fördjupande plan. Men de sammanfattar dessa i tio olika punkter som är grunden för kommunikationsteknik.

1. Att lyssna
2. Att observera och tolka verbala och ickeverbala signaler
3. Att skapa jämlika och goda relationer
4. Att möta andras behov och önskemål på ett bra sätt
5. Att stärka motpartens resurser och möjligheter

6. Att strukturera ett samtal eller en behandlingsplan
7. Att förmedla information på ett klart och förståeligt sätt
8. Att skapa alternativa perspektiv och öppna för nya handlingsalternativ
9. Att vara öppen för svåra känslor och existensiella frågor
10. Att sammarbeta för att finna bra lösningar.

Samtidigt påpekar Eide och Eide att i det finns många olika situationer, med många olika individer och behov. Det finns ingen färdig lösning, Eide och Eide uttrycker det *”det finns följaktigen inget på förhand fastställt, enklet recept på vad som är mest stödjande och problemlösande”*. Situationer kan bero på vad man har för yrke och och vem klienten är, alla individer är sina egna och unika och de har alla sina egna behov.

Jesper Juul och Helle Jensen (2003) behandlar in sin bok ämnet interpersonella relationer och kommunikation, och i deras bok utgår de från ett pedagogiskt perspektiv. Och de beskriver komplexiteten i dessa relationer. Hur man inte enkelt kan tolka kommunikation utan man kan se den ur flera olika synvinklar.

Juul och Jensen (2003 s.104-106) beskriver två dimensioner av samspelet och kommunikationen mellan individer. De två dimensionerna är innehållsdimesionen och processdimensionen. Innehållsdimensionen är vad vi gör tillsammans, det vi pratar om. Med andra ord ett fokus på innehållet i kommunikationen. Processdimesionen har istället ett fokus på sättet vi kommunicerar, med andra ord hur. Och Juul och Jensen betonar att det är många orsaker och fenomen som leder till komunkationens ”atmosfär”, t.ex pedagogiskt metod, indirekt kommunikation, kroppspråk, uttryckta-undertryckta känslorna, öppna-låsta attityder. Juul och Jensen menar att processdimeensionen är summan av det omedvetna och medvetna yttre och inre beteenden. Juul och Jensen påstår att den Juul och Jensen lyfter även fram betydelsen av den fysiska miljö där samvaron sker, speciellt i de pedagogiska instutionerna. De menar att en stor skillnad i att ha ett samtal med föräldrar och barn i en stöjig och stimmig korridor eller att ha ett samtal i en lugn och avskild lokal. Det spelar en stor roll för interaktionens kvalitet. I de interpersonella relationerna ligger fokuset på nuet och det som sker mellan personerna, man lägger inte lika stor vikt på de olika individuella, historiska förutsättningarna som finns.

3.3 Fostringsgemenskap

Fostringsgemenskap definieras i grunderna för planen för småbarnsfostran som den gemenskap som skapas när pedagoger och föräldrar tillsammans engagerar sig och stöder barnets fostran, utveckling och inläring (Stakes 2005 s.36-37). Föräldrarna är de som i första hand ska fostra sina barn och det är pedagogernas roll att stödja med sin yrkesmässiga kunskap, de ansvarar för att skapa en förutsättning för fostringsgemenskap och jämlikt arbete. Utgångspunkten ligger i barnets behov, och i och med detta så borde småbarnsfostran styras så att barnets behov och rättigheter genom olika verksamheter gynnas. Där borde både föräldrar och pedagogers kunnande och erfarenheter används. Fostringsgemenskapens uppgift är att sammanföra det kunnande och erfarenheter föräldrarna och daghemspersonalen har, och tillsammans skapas de bästa förutsättningarna för att säkerställa barnets välmående. I grunderna för planen för småbarnsfostran (2005) står beskrivet att det borde ske en diskussion mellan parterna om ansvarsområden, synsätt och värderingar. Dessa diskussioner borde ske både med föräldrarna och i den fostrande gemenskapen. I grunderna för planen för småbarnsfostran (2005) påpekas även att det fostringsgemenskapen har ett syfte att känna igen situationer som barnet behöver särskilt stöd i sin fostran, utveckling eller inläring. Då är det fostringsgemenskapen roll att daghemspersonal tillsammans med föräldrarna göra upp en strategi för att stöda barnet. Framkommer även i grunderna för planen för småbarnsfostran (2005) att även vid problemsituationer av olika slag ska atmosfären som skapats med hjälp av fostringsgemenskapen kunna tillämpas.

Pramling-Samuelsson och Sheridan (2006 s. 134-136) konstaterat att rollfördelningen mellan föräldrar och daghemspersonal är tydlig, föräldrarna har huvudansvaret medan personalen har en stödjande roll för familjen i ansvaret för barnets fostran och utveckling. Pramling-Samuelsson och Sheridan menar att daghemspersonalens roll är att samarbeta med föräldrarna för att varje barn skall få en möjlighet att utvecklas efter sina egna förutsättningar. Pramling-Samuelsson och Sheridan poängterar även vikten av det dagliga bemötandet och kontakten. Och att det är i den dagliga samvaron som pedagoger och föräldrar kan utbyta information och förtroende och utifrån en ömsesidig respekt byggs en god relation. Som kan leda till en grund där ett varaktigt och utvecklat samarbete kan byggas.

Killén (2014 s.17) menar att ett bra samarbete mellan föräldrar och daghemspersonal är bra för barnet. Killén menar att ett bra samarbete innebär att parterna är öppna gentemot varandra om vad de anser är bra för barnets bästa, hur barnet mår, barnets behov och hur man tillgodoser dem. Killén konstaterar även att även i familjer med god omsorg kan det uppstå problem och kriser. Killén menar poängterar även att det från dag ett borde finnas en överenskommelse med föräldrarna att dela olika känslor, oro och utmaningar barnet stöter på hemma och i förskolan. Att kontakten mellan föräldrarna och daghemspersonalen borde ha växelverkan så att om ett allvarligt problem som uppkommer på daghemmet borde inte komma som en överraskning för föräldrarna. Och om det sker en allvarlig kris i familjen borde det meddelas till daghemmet.

Killén (2014 s.167-169) lyfter även fram betydelsen av den dagliga dialogen mellan föräldrarna och daghemmet. Att den är viktig för alla parter barnet, föräldrarna och för daghemmets verksamhet. Och när en relation ska byggas upp mellan föräldrarna och daghemmet är det viktigt att samtala med föräldrarna och få reda på hur de ser på barnets behov och deras förhållande till barnet. Killén konstaterar att föräldrarna ofta är tacksamma över möjligheten att få dela med sig om barnet och att samtalet kan ligga som grund för hur omsorgen kring barnet kan se ut. Killén poängterar även att detta samarbete med föräldrar kräver en relationskompetens, och om vi önskar att föräldrarna ska bli mer lyhörda till barnens behov och ge respons så daghemspersonal behandla föräldrarna på samma sätt.

4 METOD

I detta kapitel presenteras metoden för den empiriska undersökningen samt analysmetoden. I kapitlet ingår även hur insamlingen av material gått till och de etiska aspekterna som har legat som grund för den empiriska undersökningen.

4.1 Metodval

Syftet med mitt examensarbete är att bredda förståelsen över hur en livskris påverkar familjen och undersöka hur man bemöter familjer i livskris. Den metod jag har valt för

min studie är en öppen gruppintervju av personal på daghem, eftersom att jag tycker det skulle vara intressant att undersöka och utforska personalens uppfattningar och erfarenheter av familjer i livskriser och även få med en del där personalen kan uttrycka och reflektera över hur man kunde utveckla bemötande på deras daghem.

Enligt Jacobsen (2012 s.97-107) är en öppen intervju ett samtal, mellan intervjuare och den som intervjuas, om ett tema. Ur samtalet generas ord, meningar och berättelser som dokumenteras av intervjuare. Och det här skedde under mina intervjuer, eftersom jag sedan spelade in allt mitt material och bearbeta och analysera det vidare. Jacobsen menar att den öppna intervjun har två lämpliga användningsområden, det ena området är om intervjuaren är intresserad av vad människor säger, då den individuella inställningen ska komma fram, det andra området är när man är intresserad av hur människor tolkar och förstår, alltså enskilda personers tolkningar.

Kvale och Brinkman (2009 s.64) resonerar kring på vilket sätt man kan få kunskap och hurdan kunskap man kan få från forskningsintervjuer, alltså på ett sätt arten av den kunskapen som produceras genom forskningsintervjuer. Kvale och Brinkman beskriver två metaforer, där de liknar intervjuaren vi en "malmletare" eller en "resenär".

"Malmletaren" definierar Kvale intervjuaren som den person som varsamt och försiktigt tar fram kunskapen, som enligt Kvale är en begravd metall inne i intervjupersonen.

Det är intervjuaren uppgift att ofördärvat ta fram den kunskapen som finns. Kvale menar i den här metaforen att intervjuaren gräver fram de klumpar av kunskap och erfarenheter och gör det utan att med hjälp av ledande frågor. Sedan är det intervjuarnas uppgift att klumparna av kunskap och erfarenheter inte förändras under omvandlingen från tal till skrift. Och att urskilja det objektiva fakta och de väsentliga meningarna som finns. "Resenären" definierar Kvale som resenär som ger sig ut på resa och har en berättelse som ska berättas vid hemkomsten. "Resenären" utforskar olika länder och dess regioner och samtalar med människor längs vägen, ställer frågor och uppmuntrar dem att berätta sin livsvärld. Kvale menar att "resenär"-metaforen inte endast bidrar till ny kunskap utan även att resan uppmuntrar till en reflektionsprocess där resenären kan förändras. Där resenären får en ny självförståelse och visar värderingar och vanor som tagits för givet i hemlandet. Kvale och Brinkman påstår att dessa två typer av intervju-

per representerar två olika idealtyper för intervjukunskap. I ”malmletar”-idealet så är intervjun en datainsamlingsmetod och sedan följer en skild analysdel medan i ”resenär”-idealet så dessa två delar mera sammansvetsade som faser. Men betoning lagd på återberättande för publik. I min studie kommer jag försöka ha ett malmletar-perspektiv där jag så varsamt som möjligt tar fram den kunskap och erfarenheter som finns i materialet och är aktsam på min egen roll att tolka resultatet och försöka få fram svaren på mitt syfte och forskningsfrågor.

Öppen gruppintervju valdes eftersom att det skulle vara givande att se hur professionella diskuterar och resonerar kring ämnet. Gruppintervjuns intention är att sätta igång en tankeprocess så att deltagarna bearbetar sina egna erfarenheter under intervjun och Jacobsen (2012 s.99) menar att metoden är bäst att använda vid ett avgränsat tema. Så intention är att avgränsa intervjun och sätta vissa teman färdiga som ska behandlas under den öppna gruppintervjun. Detta är något som Jacobsen understryker, att om man har ett för stort tema så bildas många olika synpunkter när människor samtalar. Som kan leda till att intervjuerna blir osammanhängande och svåra att analysera. Jag försökte avgränsa temana att de skulle hänga ihop utan att de skulle bli för slutna och otolkbara. Jacobsen påpekar även att man måste begränsa antalet enheter, eftersom öppen intervju är en tidskrävande metod, men min plan är att besöka två daghem.

Till de öppna gruppintervjuerna fanns det färdigt förberedda teman men Jacobsen menar att graden av öppenhet kan variera mellan olika intervjuer. Öppna intervjuer kan ofta vara strukturerade till en viss grad, men inte så strukturerade med färdiga frågor och svarsalternativ. Jacobsen (2012 s.101) påpekar att det finns kritiska röster mot prestrukturering av öppna intervjuer, det skulle ta bort öppenheten men Jacobsen påpekar även att det finns två motargument, dels att data inte skulle kunna bli så komplex som leder till att de blir svårare att analysera och andra motargumentet är det alltid sker en viss prestrukturering, även om den kanske sker omedvetet.

4.2 Insamling av data

Två öppna gruppintervjuer utfördes på två olika daghem. Före intervjuerna skickades ett informationsbrev (se bilaga 2) ut där jag berättar vem jag är, vad som kommer att hända, vad målet med intervjuerna är och vilka teman som kommer att gås igenom. Jacobsen (2012 s.103) diskuterar i sin bok om syftet med intervjun ska vara dolt eller synlig, och det kan bli aktuellt om syfte med forskningen kan uppfattas som känsligt av den som intervjuas, Jacobsen resonerar att det kan vara bra att ha ett delvis dolt syfte om det kan tänkas att de som intervjuas svarar oprecis p.g.a. att individen känner till intervjuens syfte. Men till intervjuer tänker jag att de är bra om de kan förbereda och tänka igenom och reflektera innan intervjun.

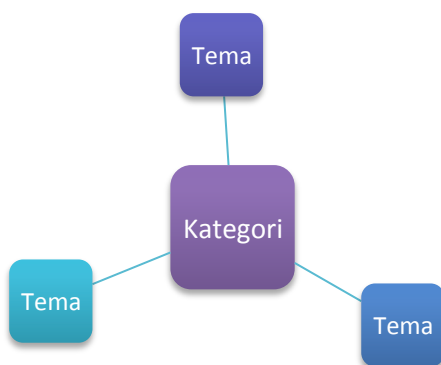
Intervjuerna spelades in och jag försökte anteckna små minnesanteckningar och detaljer under tiden för att få så mycket material så att det blir en fördjupning när jag bearbetar och analysera. Men jag upplevde under intervjuerna att fokuset behövdes läggas på att följa med intervjun så jag gjorde inga minnesanteckningar. Jacobsen (2012 s.104) påpekar att om man försöker anteckna alltför mycket kan det leda till att ögonkontakten med de intervjuande blir sämre, och den är viktig. Så jag hade ett program på min surfplatta som spelar in, även där påpekar Jacobsen att de kan påverka intervjusituationen i den mån att intervjuande kan känna sig obekväma av att de spelas in. Själva platsen för intervjuerna skedde på daghemmen i en naturlig miljö för personalen, och det är jag som kommer dit och de är i deras "naturliga miljö" Jacobsen menar att man som intervjuare har två alternativ, att antingen håller intervjuerna i en naturlig, en plats som den som intervjuas väl känner till eller onaturlig miljö, som är en neutral miljö, som varken intervjuaren eller intervjuade är bekanta med. Och följderna av platsen är "kontexteffekten" som Jacobsen (2012 s.102) menar att är platsen för intervjun påverkar innehållet i miljön. Och generellt så påverkas onaturliga miljöer så att den intervjuade svarar på ett onaturligt sätt, och att den intervjuade beter sig ofta olika i naturliga- onaturliga miljöer.

Målet är att skapa en så lugn och öppen atmosfär som möjligt, en miljö där de som intervjuas känner de har fått information och vet vad som ska hända, de kan lita på mig som intervjuare och skapa en så öppen och dynamisk diskussion som möjligt där alla har känsla av att de kan dela med sig. Jag informerade även de som deltog min intervju

vad jag gör med materialet efter att jag spelat in och transkriberat så att de inte ska känna oro över hur materialet behandlas efter intervjuerna.

4.3 Bearbetning och analys

Efter jag samlat in allt material, gjort alla intervjuer och transkriberat, började jag analysera. Analysmetoden jag valt är innehållsanalys som går ut på att man både förenklar och berikar materialet.

Figur 1. Förhållandet mellan tema och kategori

Analysprocessen gick till på följande sätt. Jag använde Jacobsens (2012) sex steg för innehållsanalys som utgångspunkt. Steg ett var att läsa igenom materialet och antecknade stödord. Sedan läste jag åter igenom en gång och antecknade olika teman som framträdde i materialet. Nästa steg var att börja titta på tema som framkommit ur materialet och titta på syften och frågeställningar i examensarbetet. Jag använde olika färger för att sammanföra olika teman, gruppera, och se vilka teman som tillsammans bildade en kategori. Kategorier blev till efter att teman organiserats och kategoriserats (se figur 1). Sedan tittade jag återigen på mina syften och frågeställningar och namngav kategorierna så att det passade in och att de representerade teman som ingick i kategorin. Följande steg var att presentera resultatet enligt de olika kategorierna och fylla de med citat som representerar kategorin. Näst sista steget var att analysera resultatet med den tidigare forskningen och den teoretiska referensramen. Till sist följer diskussionen där resultatet och analysen kopplas till syftet och forskningsfrågorna och jag tittar på hur förhållandet mellan dem ser ut.

Jacobsen (2012 s.146-152) analysprocess ligger som grund för min analys. Jacobsen beskriver processen som att man går igenom materialet två gånger, under den första omgången så går analystekniken ut på att man förenklar data för att skapa en överskådlighet över det insamlade materialet (se figur 1). Under den andra omgången berikar man data genom att placera i ett större sammanhang. Enligt Jacobsen har analystekniken vanligtvis dessa faser, 1. *Tematisera*, som går ut på att förenkla och strukturera texten och organisera texten till en uppsättning av tematiska enheter. 2. *Kategorisera*, söka efter vettiga kategorier. Samla olika teman i grupper. 3. *Fylla kategorier med innehåll, illustrera med citat*, göra urval av citat från texten som definierar kategorin. 4. *Räkna antalet gånger temat nämns*, hur många gånger citat som hör till de olika kategorierna. 5. *Jämföra intervjuer och leta efter skillnader och likheter mellan dem*. 6. *Söka förklaringar till skillnader*, i de två sista stegen så jämför man de olika intervjuerna med varandra, genom att gå igenom de tidigare stegen som nämnts.

4.4 Tillförlitlighet

Resultat som intervjuerna visar har ett syfte som går ut på att bredda förståelsen och undersöka hur personals erfarenheter och åsikter ser ut. Så målet är inte att den ska vara så generaliserbara, utan mera ha en undersökande effekt.

Tillförlitliga ska de vara, eftersom de är individers personliga åsikter och erfarenheter som kommer fram. Men där kan man vara uppmärksam och reflektera över om intervjuarens närvaro och om platsen påverkar de som individernas åsikter, det kan vara svårt att vet men man borde vara uppmärksam på det.

Vidare så är det min uppgift som transkriberare att renskriva data på ett så tillförlitligt sätt som möjligt.

4.5 Etiska aspekter

Enligt Jacobsen (2012 s.31) så innebär en undersökning, i regel, att man gör intrång i en enskild individs liv. Den utgångspunkten fanns med när jag gjorde intervjuerna, transkriberade och sedan analyserade dem, att jag på ett sätt gör intrång i personernas pri-

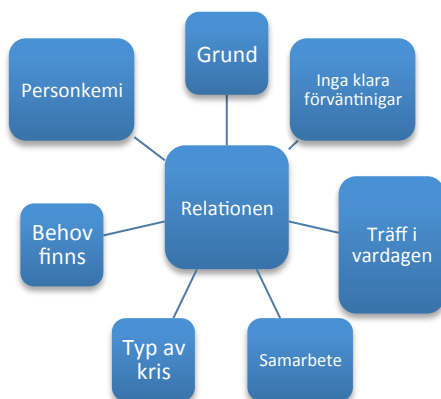
vatliv och jag kommer att arbeta på ett sådant sätt att undersöka utan att kränka individen.

Jacobsen (2012 s.32-38) presenterar tre grundläggande etiska kraven: krav på informerat samtycke, krav på skydd av privatliv och krav på att bli korrekt återgiven. Informerat samtycke innebär att de som bli intervjuade deltar frivilligt i intervjun och har en förståelse för de risker och möjligheter som finns och även en förståelse för vad undersökningens mål är. Med krav på skydd av privatliv menas att individerna som deltar i intervjun inte skall kunna identifieras. Och Jacobsen påpekar att speciellt vid kvalitativa studier, på grund av att man använder sig av ett mindre antal undersökningsobjekt. Jacobsen menar även att detta är lika viktigt som kravet på frivillighet, att individerna har rätt till sitt privatliv och det är viktigt att man tänker noga igenom på förhand hur känslig informationen är, hur privat den är och att man inte ska kunna identifiera personer från datamaterialet. Det sista kravet är korrekt presentation av data, och det definierar Jacobsen som man i mån av möjlighet ska återge materialet så fullständigt som möjligt och placera de i sitt sammanhang. Om citat har tagits ur texten så kan det vara delar av ett större sammanhang, och få en helt annan innebörd när de presenteras i arbetet. Jacobsen poängterar att korrekt presentation också att man inte förfalskar data och resultat, och att det är vanligare än man tror.

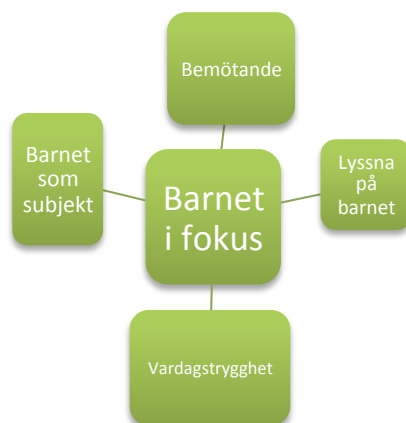
Dessa tre etiska krav kommer att finnas i bakhuvudet under tiden då jag gör mina intervjuer och när jag analyserar dem, och jag kommer att försöka följa de och minimera de eventuella konsekvenserna, men något som Jacobsen påpekar är att dessa krav kan vara svåra att tillfredsställa helt och hållet. Men jag kommer att ha som mål att göra mitt bästa. Informerat samtycke gav alla som deltog i intervjuerna och när det gäller skydd av privatliv och krav på att bli korrekt återgiven har jag varit medveten om detta och funderat kring vad jag kan ha med som citat och inte och att jag inte sätter in citaten in någon annan kontext än vad som sägs i intervjun. Jag var även noggrann i transkriberingen och lyssnade igenom intervjuerna efter jag transkriberat.

5 RESULTAT

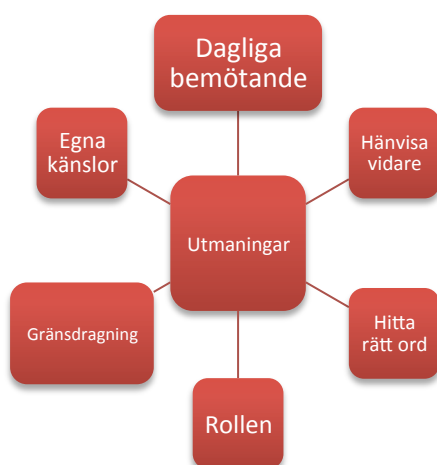
I det här kapitlet kommer resultatet presenteras från de två öppna intervjuerna. De fyra kategorierna som presenteras har jag kommit fram till genom att gå igenom transkriberingen och delat upp dem i olika teman. Med hjälp av olika färger har teman kategoriserats i kategorier, på ett sätt som stöder examensarbets syfte och frågeställningar. Sedan har kategorin fått en passande rubrik. Ur dessa kategorier presenteras resultatet.

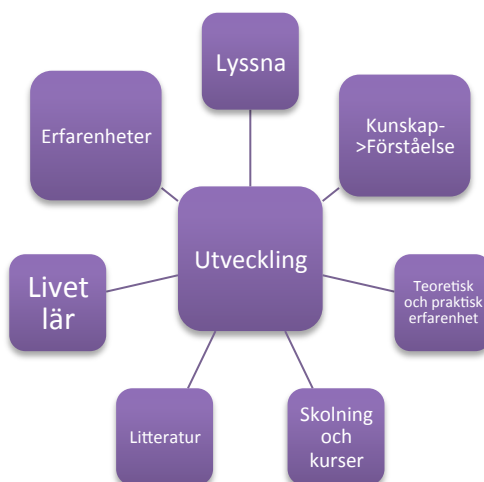
Figur 2. Teman till kategorin relationen

Figur 3. Teman till kategorin barnet

Figur 4. Teman till kategorin utmaningar

Figur 5. Teman till kategorin utveckling

Det utfördes två intervjuer där de medverkade fyra personer totalt, de intervjuade var barnträdgårdslärare och barnskötare och alla hade mångårig arbetserfarenhet inom dagvården. Under intervjun behandlades fem teman 1. Behov och förväntningar av familjer 2. Livskriser i familjen 3. Bemötande och förståelse av livskriser 4. Utmaningar i dessa situationer 5. Behov av att stärka kunskapen/bemötande i dessa situationer.

5.1 Relationen mellan daghemspersonal och familjen i livskriser

Tankar och reflektioner om relationen med familjen i livskris kom tydligt upp i diskussion under båda intervjuerna. Relationen ansågs vara en grundpelare i bemötandet mot familjen, hur familjen känner personalen och hur kontakten ser ut. Och det framkom under intervjuerna att den relationen som skapas i det dagliga bemötandet.

"Jag upplever att familjer som känt oss bättre kan vara väldigt öppna och väldigt mycket be om råd"

"Vi är ju dom som träffar barnens föräldrar varje dag och har hand om deras viktiga"

De intervjuade kom även fram till att alla familjer och föräldrar är olika och det leder till olika bemötande, eftersom att alla föräldrar är olika och har olika behov av bemötande. Det framkom även under intervjuerna att de finns personkemi mellan personal och föräldrar, det går inte att tala med vem som helst om vad som helst. Eftersom det inte är självklart att man, mellan personal och familj, har den relationen. I intervjuerna poängteras det att ha ett ömsesidigt förtroende för att kunna stöda. Det blev även en diskussion kring hurdana behov och förväntningar familjerna har av personalen. Enligt de intervjuade så är det inte så klart och uttalat hurdana förväntningar och behov familjen har av personalen, här påpekade de intervjuade igen hur viktigt det är att det finns en lyhördhet och respektfullhet från personalens sida att känna in vad familjen behöver. Det framkom även i ena intervjun att ibland måste man blanda sig i saker som man tycker i jobbig och det är också en del av bemötande och det påverkar relationen emellan.

"de måste finnas ett ganska ömsesidigt förtroende tror jag också för att man ska kunna vara till någon hjälp egentligen"

"Vi har en uppgift att finnas till och gå bredvid och först så mycket vi kan förstå för man får vara respektfull för de finns de som inte vill tala om de och de kanske talar senare eller så talar de inte alls de är helt upp till den som har krisen att den får bestämma hur de går"

Att det kan se olika ut i olika familjer och kan bero på hurdan kris familjen går igenom. Det framkom under intervjun att de upplevde att vissa kriser var lättare att dela med sig medan andra vill familjen hellre hålla för sig själv. I den ena intervjun skilde de intervjuade på akuta och smygande kriser. Hur dessa kriser kan definieras förstår man

ganska bra på deras namn. En smygande kris märks inte alltid direkt, utan kommer just smygande över en tid. Den akuta krisen är en t.ex. en traumatisk sorg, dödsfall osv. något som händer plötsligt. De intervjuade skiljde på kriserna i det att den smygande sorgen märker man men det tar tid innan familjen/föräldern vill tala om det. Medan den akuta krisen kommer direkt efter att något inträffat. Under intervjuerna så framkom det även att vissa kriser så försöker familjen hålla gömda eftersom de kan vara skamliga och förödmjukande att erkänna.

"där vill de definitivt inte ha med en eftersom eller oftast inte ha med en snarare försöker de gömma så mycket de kan"

En annan faktor som påverkar relationen mellan personal och familjen i livskris var förekomsten av familjens egna sociala nätverk och stödnätverk. Det här kom upp i ena intervjun där det konstaterades att om familjerna på daghemmet hade starka sociala nätverk, t.ex. familj och vänner, så leder till att de inte behöver bli så ensamma utan får stöd från nätverket. De konstaterades även att en familj som inte har de starka nätverken kanske lättare får illa och behöver mera stöd av daghemspersonalen.

En viktig funktion som relationen har, som framkom under intervjuerna, är samarbete med föräldrarna kring barnet. Det att man tar barnets behov och synvinkel i olika krissituationer men att man ändå inser vad familjen har för roll och hur viktig den är för familjen. Att föräldrarna vet att personalen arbetar för barnets bästa och att personalen vill familjen väl. Att föräldrar känner att de kan berätta hur de tänker och planerar i jobbiga situationer, där personalen kan stödja och bejaka föräldrarnas livskris. Att det blir det samarbetet att man kan informera om hur barnets dag har varit, samtala om vad man får berätta för resten av barngruppen osv.

"Så är de i samarbete med föräldrarna de är viktigt de där hela tiden att dom vet att vi är där för barnens skull i första hand för barnets skull och vi vill dom väl men då också inbegriper vi familjen men barnet är the number one "

5.2 Barnet i fokus

Ett tema som kom fram väldigt starkt i båda intervjuerna var betydelsen av att sätta barnet i fokus. Det var något som de intervjuade såg som sin främsta roll i bemötande mot familjen i livskris, att alltid ha barnets behov i åtanke och att finnas tillgänglig för barnet. Under intervjuerna poängterades barnets synvinkel oberoende vilket intervjutema som diskuterades och de framkom flera funderingar över hur man kan hålla barnets synvinkel.

”som kanske efter på grund av de erfarenheter som jag varit med om innan så försöker jag liksom sätta mig in i de barnets situation”

Att lyssna och bemöta barnet vid livskris var ett tema som kom tydligt fram i båda intervjuerna, och som det beskrevs tidigare, att ha ett barns perspektiv genom att ha koll på hur de reagerar och vad de behöver. Under intervjuerna lyftes även fram att lyssna på vad barnet säger och faktiskt följa med i barngruppen. De intervjuade poängterade hur viktigt det var att känna barnet och barngruppen, att det var en grund för att sedan kunna följa med barnet och förstå hur barnet reagerar om familjen är i livskris. Som exempel framkom det att om ena förälder är i djup sorg kan barnet förtränga sin egen sorg och sen när föräldern börjar komma ur sorgen så då kan barnet börja bearbeta sin egen sorg.

”där måste jag vara med och bemöta de där barnet och de kan vara ganska klurigt”

Att daghemmet ska vara en fristad eller oas för barnet framkom under ena intervjun, att det är daghemmets roll att finnas där på barnets villkor. Det framkom att om barnet har det väldigt sorgset och ledsamt hemma så är det daghemmets roll att vara den där platsen där de orkar vara och vara sitt vanliga jag och leka med kompisar osv. De intervjuade menade att de kan erbjuda en famn extra om barnet behöver. Det blev även diskussion om barnens vardagstrygghet, som ansågs vara väldigt viktig. Om det är stökigt hemma så kan det vara gynnsamt för barnet att det inte sker så stora ändringar i dagvården utan att det förblir en vardagstrygghet som på så sätt påverkar barnet genom att man skyddar deras lek och vardag. Vardagstryggheten för hela gruppen ansågs vara viktig för både hela gruppen och för barnet med kris. Framkom även att det kan vara bra att hålla en samling för barngruppen där man berättar vad som skett, med tillåtelse av fa-

miljen och barnet, och berättar att annars är allt som förut. Och det skapar en trygghet i gruppen och hos barnet, som förstår vet att personalen vet och att de finns där för barnet.

"men det ska liksom inte ältas hela tiden där på dagis utan ha det som en fristad en oas för barnet att de orkar vara istället för att kanske ha mycket tungt där hemma"

Under intervjuerna framkom det här att man inte skall dölja sina känslor för barngruppen och att man som personal blir berörd när det inträffar olika kriser. Att man då visar sina känslor leder till man att då också lär barnen att det är okej att känna

"för man ska ju lära barnen att sörj det ä ju det värsta att man inte kan sörja över nånting..... att liksom lära åt barnen det är ju vettigt att sörja om det händer någonting speciellt om det händer nånting i gruppen som har de berör ju barnen jättemycket om nå sånt hemskt skulle hända"

Också när det gäller att ha barnet i fokus att man pratar med barnet om minnen de har t.ex. med en bortgången närstående eller minnen man själv har av den. Eller att man låter barnet berätta hur deras helg sett ut t.ex. vid skilsmässa. Att man hjälper barnet minnas och låter barnet känna att det är okej att prata om jobbiga saker och minnas med glädje, att man inte bara lyfter fram hur ledsamt det är.

"barnet ska känna att de har rätt att tala om sin bortgångna eller vad de nu sen gäller.....inte för sin egen nytta utan för barnets skull"

5.3 Utmaningar i bemötande vid livskris

I och med att man känner till vilka utmaningar som finns i bemötande leder det till att man får en större förståelse för familjer i livskris. Som i sin tur leder till en medvetenhet vid bemötande. Utmaningar var ett tema som kom upp i båda intervjuerna och de framkom att det finns flera olika sorters utmaningar.

"allt beror på, nästan vad som helst går att berättiga om man har den kunskapen om människorna och varför det har hänt"

En utmaning som framkom tydligt i båda intervjuerna var gränsdragning och personalens roll i bemötandet vid livskris. Det framkom, se tidigare kategori, att personalen ser det som sin främsta roll att ha barnets perspektiv. Därmed ansåg de intervjuade att det var en utmaning i hur det skulle dra gränser kring hur mycket de skulle hjälpa och stöda föräldern.

”sen är jag inte riktigt en socialarbetare heller de är viktigt. De är inte riktigt, de försöker jag också komma ihåg att det är inte mitt jobb. Mitt jobb är att föräldrarna i sitt föräldraskap och saker som gäller barnet”

Den gränsdragningen att man inte ska bli en terapeut eller socialarbetare för föräldrar, utan att man har den rollen att finnas där först och främst för barnet men att föräldrarna stöder man när det kommer till frågor om barnet. De intervjuade påpekade dock att man kan ge den där första kontakten genom att ge tid och lyssna, men om sedan märker att det här är ett problem som inte hör till ens roll kan man hänvisa vidare. Och detta framkom i båda intervjuerna, hur viktigt det är att förmedla kontakten vidare. Att det hör till daghemspersonalens roll att stöda vidare kontakt. De intervjuade menade att om man är i en krissituation kanske inte orken finns att söka varifrån man skulle kunna få hjälp

”de är viktigt att vi vet och har ett register över telefonnummer eller personer i olika ställen, församlingen eller rådgivningen eller någon som tar hand om att, man vet vart man kan ge hjälp. Det här är en bra person eller till det här numret får du veta vart du kan vända dig med sådana saker”

Under ena intervjun påpekade de intervjuade att de såg det dagliga bemötandet som en av de största utmaningarna. Diskussionen kring det här handlade om att de inte går att tänka sig att bara bemöta familjer i kris utan att de måste finnas ett grundförtroende i botten, ett ömsesidigt förtroende. Och det behövs för att kunna stöda i svåra situationer. En annan tydlig utmaning som togs upp i ena intervjun var hur svårt eller eventuellt omöjliga att hitta de rätta orden. Att det är begränsande vad man kan säga med ord och under diskussionen funderades det kring hur stor betydelse det har vad man säger utan kanske bara att man säger något hjälper. Och att i vissa situationer kanske man inte behöver säga så mycket egentligen, kanske att en kram räcker.

"går inte att tänka sig så att man sku på nåt sätt bara bemöta familjer i livskris utan om man inte bemöt dom innan så är de nog ingen ide att bemöta dom sen"

"jag tror att de kanske inte kommer ihåg vad man säger sen sist och slutligen utan huvudsaken är att man säger jag ser dig jag ser att du är ledsen och jag är ledsen för att du är ledsen"

Det kom även fram funderingar över hur mycket man egentligen kan stöda familjen, de intervjuade menade att det beror på hur man ser det. Att kanske bara det stödet att man finns där är tillräckligt.

"och det är helt underbart att vara med och dela deras sorg de är kanske det enda sättet man kan vara behörig att man får dela sorgen med dom inte kan man riktigt hjälpa dom där"

En annan personlig utmaning som framkom under båda intervjuerna var utmaningen i att hantera sina egna känslor. De intervjuade menade att när man jobbar nära människor och samtidigt har egna funderingar och känslor att man på ett sätt borde sätta locket på sina egna känslor och vara objektiv och professionell. Men samtidigt är man bara en människa också. Det framkom under båda intervjuerna att samtidigt som man ska vara professionell i sitt bemötande så reagerar man personligt och det finns en balansgång där att hur personlig vs hur professionell man borde vara. Men det framkom även att ha egna känslor men att man inte behöver berätta för föräldern hur man själv upplevt utan ge utrymme för föräldern att förklarar och ens roll blir att finnas där och försöka förstå.

"i alla fall klarar inte jag av om det är ett barn i min grupp som har gått bort liksom att låta bli att gråta eller vara där som en stark klippa nej jag är också ledsen och jag vill också gråta"

"att liksom ha sina egna känslor för det berör ju att man får ha det men att man inte lever ut dem till föräldern utan man låter föräldern få det utrymme den behöver inte genast komma och berätta att så var det för mig"

5.4 Utveckling av bemötande och kommunikation vid livskris

Som nämndes i föregående kategori och som kom upp många gånger i intervjuerna är kunskapen en faktor som kan leda till förståelse som leder till utveckling. Under intervjuerna framkom det olika sätt på hur man kan förvärva kunskap och andra sätt som kan leda till utveckling av bemötande och kommunikation vid livskris i familjen.

Kurser, skolning och litteratur, teoretisk kunskap, nämnde de intervjuade alla som en väg till kunskap. De intervjuade menade att det kan få en att tänka på nya sätt och förstå saker på ett annat sätt. De påpekade tanken om att ha bra litteratur som man kan återvända till vid behov. De intervjuade ansåg att det utgör en grund för utveckling att man har den teoretiska kunskapen.

"man får en referens att hej man kan vända på saken då fattar du plötsligt"

Det diskuterades två sorters kunskap, den teoretiska och praktiska erfarenheten. Den teoretiska kunskapen var just den som kurser, skolning och böcker gav. De intervjuade påpekade att denna kunskaps behövs för att man ska ha en teoretisk bakgrund att stå på och veta vad olika teorier går ut på.

"då måste man ha en teoretisk kunskap att stå på de här säger den och den om den saken men så visst är kunskap viktigt"

Den praktiska erfarenheten är en sådan kunskap som kommer med åren, erfarenheter av olika situationer och familjer. Och det poängterades under båda intervjuerna hur viktigt de intervjuade upplevt att deras arbetserfarenhet och livserfarenhet betytt för deras egen utveckling. Även personliga och andras erfarenheter som man har upplevt leder till en praktisk kunskap. De intervjuade menade att det här kan vara sådan kunskap som man kanske inte kan studera sig till. Kanske att det till en viss del finns i människan från början och att en andra behöver jobba mera på det. Empati var ett begrepp som nämndes många gånger i intervjun. Empati och kunskap nämndes i ena intervjun som grunden för bemötande. Det framkom under intervjuerna att det kunde vara sådan kunskap som inte kan studera sig till.

"sen är de nog så bara livet lär en, de är nånting som med tjänsteåren har kommit så att säga men jag tror att om man är empatisk så är de redan där att man klarar av det bättre"

"desto äldre jag blir desto mindre svartvitt blir livet de finns väldigt lite som är som är antingen rätt eller fel utan de finns så mycket däremellan"

Lyssna var ett annat begrepp som nämndes många gånger, och även detta kan tolkas som en del av den praktiska erfarenheten. Och som nämnts tidigare i resultatet så är ord

begränsande och under båda intervjuerna framkom betydelsen av att lyssna på barnet eller föräldrarna. Det poängterades att om man kan ge tid, faktiskt lyssna och finnas till så dels så är det bra för individen men också så kanske man lär sig något. Det att man får en inblick i hur det är för den individen och ser situationen ur hens perspektiv.

"men jag är nog definitivt för det att lyssna lyssna lyssna dels så lär du dig mycket mer om du lyssnar"

6 ANALYS

I detta kapitel presenteras analysen av gruppintervjuerna och den utgår från den teoretiska referensram och den tidigare forskningen. Analysen presenteras ur samma kategorier som i resultatet. Eftersom att kategorierna framkommit efter Jacobsen (2012) tre första steg av innehållsanalys, tematisera, kategorisera och fylla kategorier med citat och exempel.

6.1 Relationen mellan daghemspersonal och familjen i livskriser

I resultatet kan man tydligt se att relationen mellan personal och familj är viktigt och att relationen blev viktigare under livskriser. I Mags (2011) artikel så lyftes fram flera punkter om hur dessa relationer ses både från pedagog och föräldraperspektivet. Det föräldrarna önskade var en bättre kommunikation, detta var dock inte i en icke-kris kontext utan mera generellt när det gäller relationen. I artikeln skrivs även att de flest föräldrar önskade att kommunikationen skulle vara mindre kontrollerande och mer uppmuntrande, mottagliga och redo att lyssna, att man som pedagog på ett sätt ska vara mera stödjande. Och detta överensstämmer med vad resultatet visar på, de intervjuade poängterade fler gånger hur viktigt det var med lyhördhet, respektfullhet och att pedagogens är roll att gå bredvid. För i resultatet poängterades hur viktigt det är att pedagog är stödjande och redo att lyssna. Men resultatet visar även att man ibland måste man blanda sig i saker som man tycker i jobbigt för barnets bästa. I grunderna för planen för småbarnsfostran (Stakes 2005) lyftes det fram att den atmosfären som skapats genom att fostringsgemenskapen byggts upp genom diskussioner, dagliga mötet osv. Skall kunna tillämpas och användas under problemsituationer. Även Killén (2014) poängterar att

växelverkan mellan daghemspersonal och föräldrar borde fungera om allvarliga problem uppstår. Att en allvarlig kris i familjen borde meddelas till daghemmet och allvarliga problem på daghemmet borde inte vara en överraskning för föräldrarna.

Resultatet visar även att bemötande och relationen till familjer, både generellt och vid livskris, ser olika ut eftersom att familjerna är olika. Resultatet visar att det kan bero på personkemi, olika typer kriser, relationen osv. Att man på något sätt borde skräddarsy bemötande till olika individer och familjer. Killén (1994) menar att alla individer har olika resurser, förmåga att hantera kriser och komma fram till lösningar, så det överensstämmer med resultatet som visar på att olika individerna och familjer kräver olika bemötande. Killén (1994) poängterar även att det finns en vidare betydelse av kris begreppet än enbart den akuta krisen. Detta lyfts även fram i resultatet där de framkommer en tanke om smygande och akuta kriser och att de olika kriserna kan se olika ut och det kan leda till skillnader i bemötande och hur familjen pratar om kriserna. Eide och Eide (2004) konstaterar även att det inte finns någon färdig lösning när det gäller bemötande och kommunikation utan faktorer som ens yrke, vem klienten är, individers personligheter och behov påverkar situationen.

Typen av kommunikation och hur stödjande den uppfattas för mödrar diskuteras i Rolfe och Armstrongs artikel (2010). Det framkommer där att kvalitén på kommunikationen hänger samman med hur mycket eller lite stöd mödrarna upplever, och att det är en fördel för mödrarna att ha en nära relation med de professionella. Resultatet från intervjuerna visar på personalen upplever att det finns en skillnad i kommunikationen och bemötande med de som känner bra familjer och familjer de upplever att de känner mindre bra. Om de finns en relation mellan personal och familj så är det mera troligt att de kommer till personalen vid livskriser, på så sätt kan det bli en mera stödjande relation. Den här artikeln visar att det är viktigt med kommunikation och att den har ett samband med familjens upplevelse av stöd.

Resultatet visar att det finns behov av stöd när en livskris sker men att det inte alltid finns uttalat vad för förväntningar som familjen har av personalen i sådana situationer. Killén (1994) beskriver vad en livskris är och hur ett krisförlopp ser ut. Killén menar att vid en livskris så är det den inre jämvikten som förloras och ens inlärda bemästringsstra-

tegrar inte räcker till för att lösa krisen, och detta kan ske relativt oväntat. Om man kopplar det till kommunikation och relation och hur den påverkas vid livskris kan man så kan man tolka att en livskris kan komma oväntat och i och med detta finns det kanske inte klara förväntningar, den drabbade vet inte vad som kommer att ske. Och kanske än mindre över hur relationen med daghemspersonalen kan stöda individen och familjen. Och i och med att ens inneboende bemästringsstrategier behöver man kanske hjälp utifrån av en nära medmänniska. Som det kom till diskussion i resultatet som visar på att det sociala stödnätverket var viktigt, och att många familjer har det. Men de konstaterade även att om nätverket saknas så har kanske daghemspersonalen en större roll.

I Mags artikel (2011) var utgångspunkten att alla barn behöver sammanhängande och uppbyggande samarbete mellan pedagoger och föräldrar för att utvecklas hälsosamt, och det lyftes fram tydligt i resultatet, kanske inte så strikt som i artikeln, att samarbete mellan föräldrar och personal finns. Ett samarbete där barnets behov står i fokus men där som daghemspersonal kan stödja föräldrarna eftersom att familjens mående påverkar barnet. Även i grunderna för planen för småbarnsfostran (Stakes 2005) lyfts det fram hur viktigt samarbetet mellan daghemspersonalen och föräldrarna är, det som kallas fostringsgemenskap. Utgångspunkten ska ligga i barnets behov och fostringsgemenskapens uppgift är att föra samman de erfarenheter och kunskaper parterna har för att skapa de bästa förutsättningarna för barnets välmående. Det är pedagogens roll att stödja föräldrarna, som har huvudansvaret för barnets fostran, med den yrkesmässiga kunskapen och se till att skapa förutsättningar för fostringsgemenskap och jämlikt arbete. Detta tas även upp i resultatet där det poängteras att samtal om barnet och barnets vardag är viktigt. Även Pramling-Samuelsson & Sheridan (2006) menar att samarbete mellan föräldrar och daghemspersonal skall leda till att varje barn får en möjlighet att utvecklas enligt egna förutsättningar och att daghemspersonalen har en roll att stödja familjens roll i ansvaret för barnets fostran. I resultatet lyfts även fram att familjen har en viktig roll och familjens betydelse för barnet.

6.2 Barnet i fokus

Raundalen och Schultz (2007) definierar livskris ur ett barns perspektiv där en livskris eller traumatisk händelse blir överväldigande för barnet. Barnets inlärd bemästrings-

strategier kanske inte fungerar eller kanske inte ännu finns där. Här menar Raundalen och Schultz att pedagogens roll är att stöda och planer bearbetning och lärande. I enlighet med detta så visar resultatet att barnets behov hamnar i första rum för daghemspersonalen. Deras roll är att gå in och stöda barnet om de inte vet hur de ska bearbeta och försöka se livskrisen ur barnets synvinkel. Stöda deras bearbetning genom att ta upp detta på barnsamlingar, lyssna på vad barnet säger och minnas med barnet. Resultatet visar att det som de intervjuade ser som sin främsta uppgift i familjens livskris, att följa med barnet och se hur det reagera och stöda.

Raundalen och Schultz lyfter fram att barn kan bli ensamma i kriser, trots att det oftast finns ett behov för dem att få stöd. Resultatet visar på att personalen var medveten om bemötandet och behoven som finns hos barnen. Orsaker till ensamheten var enligt Raundalen och Schultz skam och skolans beskyddarbehov. Att barnen eller familjen inte vill att någon ska få reda på vad som är på gång och att pedagogen inte har utrymme att aktivt lära sig mera om elevens kris eftersom pedagogen har fullt upp med det vardagliga arbetet. Resultatet visar på, som nämnts tidigare i analysen att, personalens huvuduppgift att stöda barnet och hur viktigt det är att ha en dialog med barnet och familjen om och hur mycket man ska berätta om krisen i barngruppen. Här kanske man märker om de känner skam eller vad de har för känslor, och det poängteras att det är viktigt att känna barnet för att se hur de reagerar och uttrycker sig. När det gäller skolans beskyddarbehov så visar resultatet nästan på det motsatta, att daghemmet skall vara en fristad för barnet, att personalen borde vara medveten om eventuella kriser och det är en viktig del av deras roll.

Raundalen och Schultz menar också att pedagogen inte skall bedriva terapeutiskt arbete men att endast genom att barnen vet att personalen vet så hjälps barnen av det. Resultatet visar på att så tänker de intervjuade också. Det talades om vardagstryggheten i resultatet och att den är viktig både för enskilda barnets som är i kris och för tryggheten i gruppen.

6.3 Utmaningar i bemötande vid livskris

Utmaningar när det gäller bemötande vid livskris finns i resultatet. En åsikt som kom fram väldigt tydligt i resultatet var gränsdragning. Att först och främst vara där för barnet och håll gränsen med hur och med vad man stöder föräldrarna. Enligt Eide och Eide (2004) så bemöter man inte som privatperson utan man bemöter mer som en expert, yrkesperson osv. och individer man bemöter har sökt sig till en eftersom de behöver stöd och hjälp. I resultatet framkommer att de intervjuade ser det som sin huvudsakliga uppgift att stöda barnen. I resultatet diskuteras även om att man kan ge tid och lyssna på föräldern men det är viktigt att komma ihåg den huvudsakliga rollen och ge stöd åt föräldrarna att söka vidare hjälp om de behöver de. Man ska inte fungera som en terapeut för föräldern, det finns personer som har utbildning och yrkesuppgifter som bättre motsvarar det. Eide och Eide menar att professionell har en speciell roll att med stöd av vår yrkeskompetens och ställning har vi en stödjande funktion. Och de överensstämmer med resultatet, den stödjande rollen betonas och man har olika fokus när man bemöter familjen, barnet har man ett mer direkt stöd medan fokusen med föräldern är barnets bästa, lyssna och hänvisa vidare. Eide och Eide menar även att det är professionell kommunikations mening att tillgodose klienter på ett bra sätt och främja yrkets funktion, och resultatet visar att man ser det som viktigt att ta in de olikas behov och försöka stöda enligt den yrkesroll de intervjuade har.

En aspekt som framträdde i resultatet var att man måste hantera, eller i alla fall försöka, sina egna känslor och hålla dem undan i mötet med familj. Enligt Killén finns det olika sätt man bearbetar egna kriser, sättet man tar sig igenom dem, kan ske på bra och mindre bra sätt. En bra krisbearbetning är att man tar in det onda som skett, vågar uppleva smärta och integrerar krisen medan det mindre bra sättet går ut på att man tränger undan och bearbetar inte de jobbiga känslorna kring krisen. Detta kan eventuellt påverka ens egna känslor, hur mycket man har bearbetat de egna kriserna. Om man inte bearbetat dem kan det vara svårare att hålla undan dem eftersom den inte är genomarbetad och känslor man inte bearbetat kan väckas. Och alla har, även daghemspersonal, har gått igenom kriser och de kan eventuellt påverka i bemötandesituationen. Killén menar att det även finns ett bra krisbearbetningssätt, som tas upp i kapitel 6.4.

En annan utmaning som ses i resultatet är att de intervjuade anser att ord är begränsade och diskussion kring det rätta bemötandet. Juul och Jensen (2003) menar att det finns en innehålls dimension och en process dimension, och att den senare är viktigare. Att det är viktigare hur atmosfären mellan de olika parterna är, sättet vi kommunicerar på spelar roll och detta kan även ses i resultatet. De intervjuade uttryckte åsikter som att huvudsaken inte är vad vi säger utan bara att vi säger något och att de drabbade kanske inte heller kommer ihåg vad vi sagt.

I den tidigare forskningen lyftes det fram i Guerra & Lucian (2010) och Mag (2011) artiklar att relationerna mellan föräldrarna och personalen är viktig men att den är även komplex och kräver arbete. Att attityderna är viktiga, kommunikationen och förståelsen kring vad fostringsgemenskapen är och att man är medveten om varandras roller. Och detta framkommer även i resultatet där det framkommer att det dagliga bemötandet ses som en av de stora utmaningarna. Det dagliga bemötandet och dialogen lyfts även fram av Killén (2014) och Pramling-Samuelsson & Sheridan (2006). Den dagliga kontakten får funktionen att utbyta information, förtroende, samtala om barnets dag, barnets behov osv. I och med dessa funktioner byggs det, enligt Killén och Pramling-Samuelsson & Sheridan, till en relation eller en grund för ett långt och varaktigt samarbete. Det konstateras även i resultatet att det dagliga bemötandet det är viktigt att det finns ett grundförtroende och en ömsesidig kontakt och om man inte har den ömsesidiga kontakten kan bemötande vid livskriser bli svårt. Det konstateras i resultatet att man inte enbart kan bemöta familjen i livskris utan man måste ha en ömsesidig kontakt i grunden för att bemötande i sådana situationer.

6.4 Utveckling av bemötande och kommunikation vid livskris

I resultatet finns många tankar kom fram kring hur man kan utveckla bemötandet och kommunikationen vid livskris. I resultatet ser man att det kommer fram flera olika aspekter.

En aspekt som ses i resultatet är hur viktigt det är med skolning, kurser och litteratur. Det kom tydligt fram i resultatet att det kan vara en grund för bemötande och ny kun-

skap som man kan få genom kurser och litteratur kan leda till ny förståelse och nya sätt att tänka. Mag (2011) poängterar i sin forskning hur viktigt det är med utbildning och kunskap. Det här är skrivet i fostringsgemskaps kontext men poängteras just importansen av utbildning och kunskap och hur det kan leda till att man får en större förståelse och blir mera medveten.

I resultatet ses även att erfarenheter av olika slag kan leda till utveckling. I forskningen av Hedges och Lee (2010) så konstateras det av respondenterna att erfarenheten av deras samhällspraktik leder till en djupare förståelse för de olika familjerna. Hedges och Lee kommer till en slutsats att olika erfarenheter av svårigheter med partnerskap ledde till en medvetenhet och reflektion över hur äkta relationer i fostringsgemenskapen skapas. Och detta är något som konstateras i resultatet, att de olika erfarenheter som de intervjuade har lärt dem mycket. I situationer som har varit krävande och olika svåra saker skett har det lett till att man som professionell lärt sig något eller förstått något på ett nytt sätt. Resultatet visar även att egna personliga erfarenheter kan leda till förståelse. Killén (1994) menar att en väl bearbetad kris där man tar in det onda och förstår den förändrade situationen kan leda till att man som individ kan bli berikad och stärkt. Och det resultatet visar på att om man har gått igenom en kris och känner att man kan räkna det som en erfarenhet, i resultatet nämns både livserfarenheter och arbetserfarenheter, leder det till att utveckling och att det har betytt mycket.

I resultatet kan man även se att lyssna var ett tema som var viktigt för de intervjuade. Och i Eide och Eide (2004) listas tio punkter som är grunden för kommunikationsteknik är nummer ett lyssna. Och vikten av att lyssna finns som sagt framkommer fler gånger i resultatet och att lyssna kan leda till att man får en förståelse och lär sig något nytt.

7 DISKUSSION

I detta kapitel diskuteras resultatet och metoden. Reflektioner och tankar om hur resultatet kan kopplas med syfte och forskningsfrågorna och diskussion om hur metoden fungerade i praktiken.

7.1 Resultatdiskussion

För att diskutera vidare tänkte jag ta upp slutsatser som framkommit när resultatet och analysen kopplats samman med syfte och frågeställningarna. Jag kommer att lyfta fram olika punkter som speglar syfte och frågeställningarna.

Syfte med examensarbete är att bredda förståelsen för familjens livskriser och undersöka hur man som daghemspersonal ska bemöta familjen. En del av svaret på syftet kan ses i den tidigare forskningen och teoretiska referensramen, där det står skrivet om livskriser, den professionella kommunikationen och fostringsgemenskapen. Målet med den delen har varit att de som läser examensarbetet ska även få en del teoretisk kunskap. Som det finns konstaterat i resultatet och analysen att den teoretisk kunskap kan leda till ny kunskap som kan få en att få ny förståelse.

Ena forskningsfrågan lydde ”hur påverkar livskrisen familjen?” detta är en ganska bred fråga som jag kanske borde ha preciserat på något sätt. Men jag tycker att genom helheten av examensarbete besvara jag forskningsfrågan. Dels besvaras den i den tidigare forskningen och den teoretiska referensramen, samtidigt som det framkom i resultatet hur livskrisen påverkar relationerna mellan familjen och daghemspersonalen, och vad personalen har för roll i livskrisen. Men i resultatet framkommer det att alla familjer påverkas och reagerar olika på olika livskriser och olika svåra situationer, barnen kan reagera på olika sätt, familjens sociala nätverk kan ha en stödjande effekt och relationen mellan familjen och daghemspersonalen behövs för att personalen kan stöda för att familjen kan komma och prata om svåra saker. Jag anser att examensarbetet ger en bild över hur livskriser påverkar familjerna genom att intervjuerna gav många exempel och olika erfarenheter framkom. Så slutsatsen jag drar är att jag fick svar på forskningsfrågan eftersom det framkommer hur en livskris påverkar familjen, både de vuxna och barnet. Även om resultatet fick en annorlunda riktning än jag väntat mig och jag kanske saknar en del teori att hänvisa till. Slutsatsen av resultatet visar ändå på att daghemspersonalen har en förståelse och kunskap om olika livskriser och hur det kan påverka familjerna.

I den tidigare forskningen har jag valt artiklar som kommer från olika länder och detta kan leda till att finns skillnader i förutsättningarna och hur man genomför fostringsgemenskap på daghem. Mags (2011) artikel är skriven i en rumänsk kontext och där kan man fundera över att man här i Finland är mera medveten om relationen mellan daghemspersonalen och familjen. I den meningen att daghemspersonalen här vet hur viktigt kommunikationen och att den är en viktig del av fostringsgemenskapen, och det står skrivet i grunderna för planen för småbarnsfostran. Dels hur viktigt det är och att det är personalen som ska inleda fostringsgemenskapen men att båda parterna skall vara med och bestämma hur den ska ordnas. Så slutsatsen blir att man här i Finland ser relationen på ett annat sätt än i Rumänien men att Mags artikel visar att fostringsgemenskapen är en viktig del och föräldrar vill ha de nära relationerna som det pratas om i examensarbetet. Och även de andra artiklarna som jag valt som kommer från Italien, Australien och Nya Zeeland har jag varit aktsam på skillnaderna.

Gällande relationen mellan daghemspersonalen och barnen framkom det tydligt i resultatet att daghemmet skall vara som en vardagstrygghet för barnet. Raundalen och Schultz (2007) beskriver skolans beskyddarbehov, där pedagogen inte har möjlighet att aktivt gå in och få kunskap om eleverna eftersom det skulle leda till mera arbete för pedagogen. Eftersom Raundalen och Schultz bok är skriven i skolkontext så kan det bero på en del av skillnaderna. Personalen på daghem kanske har ett annat fokus än personalen i skolan, i en skolkontext är det mer fokus på formella lärandet. Raundalen och Schultz konstaterar att pedagogen har fullt upp med det vardagliga, som att följa styrdokument och läroplaner, att tiden för att gå in och samtala med barnet och ta reda på hur barnet mår inte finns. På daghem träffar man även föräldrarna nästan dagligen och har, förhoppningsvis, kommunikation om barnet och då kommer det kanske fram om hur barnet mår och hur familjen mår. På ett sätt kan man säga att relationen mellan barnet och daghemspersonalen får stöd av föräldrarna genom att föräldrarna kan bidra till relationen.

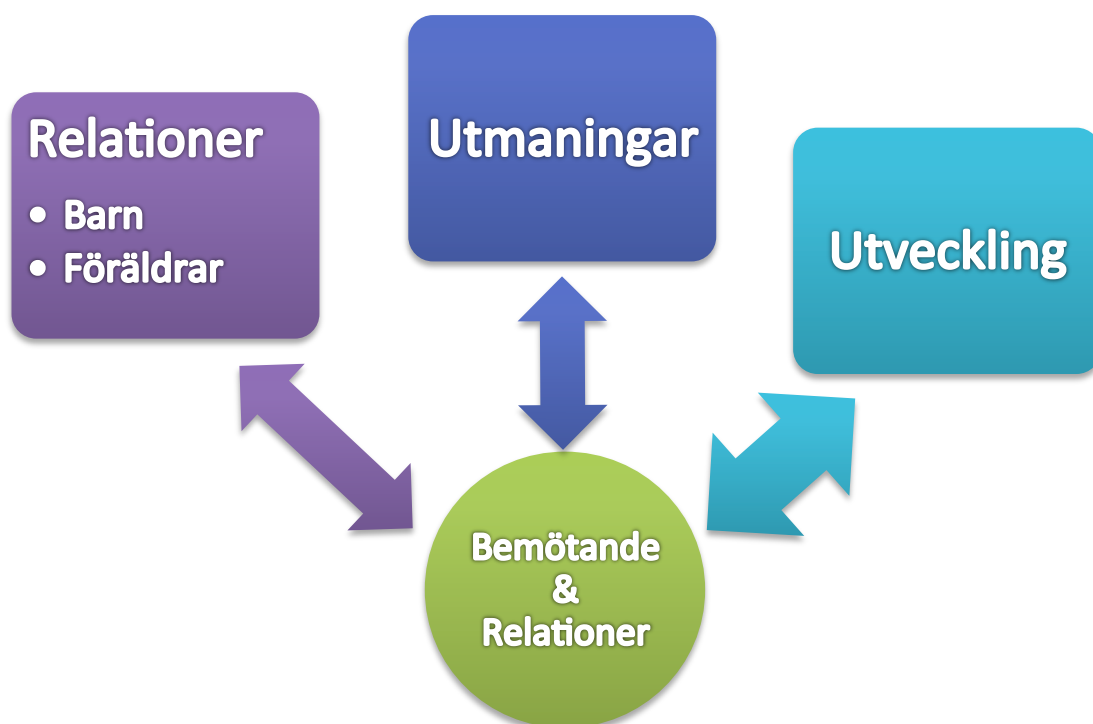
Resultatet gällande barnet i fokus och utmaningar i bemötande vid livskris lyfte fram en intressant aspekt, gällande detta med kommunikation och bemötande med barn och föräldrar. I resultatet kan man tydligt se en skillnad i dessa två olika bemötande. I bemötandet med barnet ser daghemspersonalen tydligt sin yrkesroll. De ser det som en viktig

uppgift att se barnens behov, följa med hur de reagerar och se livskrisen ur ett barns perspektiv. Medan rollen mot föräldrarna dels har en klar gränsdragning. Gränsen att man kan prata med föräldern om barnet, hur barnet påverkas av livskrisen, lyssna och ge tid. Men att man sedan hänvisar föräldern vidare var denne kan få mer hjälp, när det gäller föräldrarnas problem. Dels handlar det även om bemötande med föräldern och hur de skiljer sig från bemötandet med barnet. Om man kopplar det till den professionella kommunikationen så drar jag slutsatsen att det blir en annorlunda professionell kommunikation till föräldern. Eftersom daghemspersonalens huvudsakliga yrkesroll är kopplad till bemötande mot barnet så blir relationen till föräldern kanske mer som en medmänniska. Det framkommer i resultatet att daghemspersonalen ser det som sin roll att gå bredvid och dela upplevelsen. Att man bemöter föräldern men samtidigt har någon slags yrkesroll med sig. Eide och Eide (2004) menar att vid professionell kommunikation har man en stödjande funktion med yrkeskunskap. Slutsatsen jag kan dra härifrån är att yrkesrollen gentemot föräldrarna blir en "light" version eftersom man fortfarande har en stödjande funktion men man är samtidigt en medmänniska som har en tydlig yrkesroll med barnet.

Kring frågan "Hur kan man utveckla bemötande och kommunikationen för att stöda familjen?" anser jag att det framkom tydligt i resultatet, de intervjuades åsikter och reflektioner. Men det fanns inte något teorin som jag kunde koppla det till, även om Killéns (1994) teori om livskriser, Mags (2011) artikel och Eide och Eide (2004) gav en grund att stå på. Men samtidigt framkom det tydligt i resultatet och svaren var ganska lika i de två intervjuerna som t.ex. erfarenheter, kurser, litteratur, lyssna osv. Att kunskap leder till förståelse. Jag anser ändå att jag har fått svar på frågan, i alla fall delvis, eftersom att jag tror att om man läser mitt arbete kan man få ideer och tankar om hur man kan utveckla sitt bemötande. Men jag skulle kanske ha behövt en vetenskaplig förankring för att få ett vetenskapligt svar, nu är svaret kanske mera grundat på vad resultatet visar.

För att sammanfatta resultat diskussion vill jag först koppla till figur 2,3,4,5 som visar olika kategorier från resultatet. De olika figurerna hänger samman genom att de tre första figurerna svarar på forskningsfrågan "hur påverkar en svår livskris familjen?" medan figur 5 svarar på frågan "hur kan man utveckla bemötande och kommunikationen

för att stöda familjen?” men samtidigt så har även alla ett sammanhang och koppling. De har en gemenensam nämnare bemötande och relationer, det kommer upp i alla kategorier, som kopplar de samman. Relationer med föräldrar och barn i livskris kan innebär större eller mindre utmaningar. Men det kan även innebära att man utvecklas som professionell. Utveckling kan även krävas för vissa situationer som man som professionell stöter på i arbetslivet, man känner att ens egen kunskap räcker till och behöver stöd från litteratur, kurs, osv, utmaningar kräver utveckling. Så man kan dra slutsatsen att kopplingen mellan figureran inte har endast en riktning utan att de är beroende av varandra och har ett samspel mellan varandra. (se figur 6)

Figur 6. Sammankoppling av kategorier

För det andra drar jag slutsatsen att livskriser inte endast är något negativt, livskriser kan upplevas tung och jobbigt men om man med inneboende resurser, hjälp och stöd av människor omkring sig kan man utvecklas. Det kan leda till erfarenheter och en förståelse för andra människor. Som det sades i en intervju att ”livet lär”

7.2 Metoddiskussion

Den öppna gruppintervjun kändes naturligt och väldigt passande för detta examensarbete. Syfte med examensarbetet är att bredda förståelsen för familjens och undersöka hur man som daghemspersonal kan utveckla bemötande familjen, och genom intervjuer upplever jag att det framkom fler olika svar och reflektioner som svarar på syftet och frågeställningarna. Och målet med intervjuerna var att det skulle framkomma erfarenheter och personliga reflektioner och funderingar. I och med att livskriser är ett känsligt ämne funderade jag en extra gång innan jag valde intervju, och de etiska principerna har jag försökt hålla hårt på. Dels så att de intervjuade kan känna sig trygga och för att det handlar inte bara om de intervjuade utan också de familjer som de intervjuade stött på.

Öppna intervjuens syfte är enligt Jacobsen (2012 s.97-101) att det ska bli ett samtal och gruppintervju syfte är att en tankeprocess ska skapas hos de intervjuade och det kan diskutera sinsemellan. Detta var det jag var ute efter att de intervjuade skulle genom diskussion med varandra berätta hur de tänkte och olika erfarenheter de varit med om. Utförandet av grupp intervjuerna gick bra fastän jag var nervös, jag gjorde två stycken intervjuer. Före intervjuerna visste jag inte hur många som skulle delta, och de visade sig att de var fyra totalt, två i varje. Jag hade önskat att de skulle ha varit fler eftersom de skulle ha gett mera material och kanske lett till mera diskussioner i intervjuer. Men samtidigt jag hade i kontakt med daghemmen innan intervjuerna sagt att de som ville fick delta, att minimi var 2 personer eftersom deltagandet skulle vara frivilligt och om man kände att man inte ville delta så skulle de inte vara obligatoriskt för alla på daghemmet.

Intervjuguiden var tillsammans med informationsbrevet som jag skickade en vecka före intervjuerna till daghemmen. Mitt mål med intervjuguiden var att ge en överblick över de ämnen som skulle diskuteras under intervjun utan ge en alltför tydlig struktur. Men efter intervjuerna blev jag och fundera över de svagheter som finns i mätinstrumentet, alltså intervjun. Svagheten var att kanske temana för otydliga. Eventuellt kunde jag ha lagt med 2-3 grundfrågor och då skulle det tydligare kommit fram vad jag menade med temat. Samtidigt ville jag ha en så öppen intervju och jag var ute efter att de intervjuade skulle tänka fritt och associera fritt. Färdigt strukturerade frågor skulle även ha lett till samma frågor i intervjuerna men samtidigt anser jag att i och med att jag valde en öppen

gruppintervju är meningen att deltagarna ska styra intervjun och intervjuarens uppgift är att se till att intervjun hålls till temana och fråga följdfrågor. Därför gav de olika intervjuerna olika svar och hade olika tyngdpunkter.

7.3 Arbetslivsrelevans och förslag på fortsatt forskning

Detta examensarbete har kanske inte lett till så mycket ny kunskap och det har inte heller varit meningen med det. Men jag hoppas att om daghemspersonal läser arbetet att de får kunskap om livskriser, hur det påverkar familjen och att man kanske reflekterar över man bemöter och kommunicerar med dessa familjer.

Som förslag på vidare forskning tycker jag att det skulle vara intressant att forska om hur daghem som helhet kan bemöta familjen i sorg. Jag har läst *"En stor och liten är borta: kristerapi med en tvåårig pojke"* av Elisabeth Cleve som handlar om en son och pappa i sorg där det framkommer hur viktigt daghem kan vara i sådana situationer. Så som en fortsättning på detta examensarbete skulle man kunna forska om hur daghem kan stödja familjer vid sorg och fundera över hur stort stöd barn respektive förälder behöver i sådana situationer.

KÄLLFÖRTECKNING

- Bäck-Wiklund, Margareta & Lundström, Tommy. 2010, *Barns vardag i det senmoderna samhället*, Stockholm: Natur och Kultur, 241 s.
- Cleve, Elisabeth. 2002, *En stor och liten är borta: kristerapi med en tvåårig pojke*, Stockholm; Wahlström & Widstrand, 231s.
- Eide, Tom & Eide, Hilde. 2004, *Kommunikation i praktiken- relationer, samspel och etik inom socialt arbete, vård och omsorg*, Malmö: Liber AB, 271 s.
- Foosum, Björn. 2007, *Kommunikation: samtal och bemötande i vården*, Lund: Studentlitteratur, 445 s.
- Guerra, Monica & Luciano, Elena. 2010, *Sharing the responsibility of education: The relationship between teachers and parents in 0-6 year-old children services and schools*
- Hedges, Helen & Lee, Debora. 2010, I understood the complexity within diversity': preparation for partnership with families in early childhood settings, *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, årgång 38 nr 4, s. 257–272.
- Jacobsen, Dag-Ingvar. 2012, *Förståelse, beskrivning och förklaring– introduktion till-samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*, 2 uppl. Lund: Studentlitteratur, 327 s.
- Juul, Jesper & Jensen, Helle. 2003, *Relationskompetens- i pedagogernas värld*, 2 uppl. Stockholm: Liber AB, 271
- Kalland, Mirjam. 2011, *Betydelsen av socialt stöd och reflektiv kapacitet för föräldraskapet*, Tillgänglig: <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:701655/FULLTEXT01.pdf> Hämtad: 23.11.15
Köpenhamn: Nordiska ministerrådet s. 48-55
- Killén, Kari. 2014, *Förebyggande arbete i förskolan- samspel och anknytning*, Lund: Studentlitteratur, 235 s.
- Killen, Kari. 1994, *Svikna barn*, 2 uppl. Wahlström och Widstrand, 532 s.
- Mag, Georgeta Alina. 2011, *Parents and early teachers: sharing education*, Teachers for the Knowledge Society s.37-41.
- National encyklopedin. 2015, Tillgänglig: www.ne.se Hämtad 16.11
- Pramling-Samuelsson, Ingrid & Sheridan, Sonja. 2006, *Lärandets Grogrund*
- Raundalen, Mange & Schultz, Jon-Håkon. 2007, *Krispedagogik- hjälpa barn och unga i kris*, Lund: Studentlitteratur 280 s.

Rolfe, Sharne A. & Armstrong, Kirsten J. 2010, Early childhood professionals as a source of social support: The role of parent–professional communication, *Australasian Journal of Early Childhood*, årgång 35 nr 3, s. 60-67.

Stakes. 2005, Grunderna för planen för småbarnsfostran. Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården Tillgänglig:
http://www.thl.fi/documents/605877/747474/vasu_svenska.pdf Hämtad 11.11.15

BILAGOR

BILAGA 1 ANSÖKAN OM FORSKNINGSLOV

Bästa mottagare,

Jag heter Sara Öberg och studerar till socionom på yrkeshögskolan Arcada. För tillfället håller jag på att skriva mitt examensarbete om hur bemötande och förståelse av familjer med livskriser ser ut på daghem, ur ett personalperspektiv. Jag är intresserad av att se hurdana erfarenheter personalen har och om de har åsikter eller tankar om hur de fungerar i praktiken och om man borde förbättra eller utveckla bemötande på något sätt.

Jag har som avsikt att göra två öppna gruppintervjuer. Intervjuerna kommer att vara frivilliga och personalen kommer att få skriva under ett informerat samtycke. Intervjuerna kommer att spelas in och kommer sedan transkriberas. Intervjuerna kommer göras på ett etiskt sätt, där tystnadsplikt iakttas och inga uttalanden skall kunna kopplas till de som intervjuas. Efter att examensarbete är klart kommer allt material att förstöras.

Vid frågor eller om mera information önskas så kontakta

Sara Öberg

0400733627

sara.oberg@arcada.fi

Handledare

Carina Kiukas

Forskningslov beviljas av:

Ort och datum

Underskrift och namnförtydligande

BILAGA 2 INFORMATIONERS BREV OCH INTERVJUGUIDE

Bästa mottagare,

Jag heter Sara Öberg och studerar till socionom på yrkeshögskolan Arcada. För tillfället håller jag på att skriva mitt examensarbete om hur bemötande och förståelse av familjer med livskriser ser ut på daghem, ur ett personalperspektiv. Jag är intresserad av att se hurdana erfarenheter personalen har och om de har åsikter eller tankar om hur de fungerar i praktiken och om man borde förbättra eller utveckla bemötande på något sätt.

Jag har som avsikt att göra två öppna gruppintervjuer. Intervjuerna kommer att vara frivilliga och personalen kommer att få skriva under ett informerat samtycke. Intervjuerna kommer att spelas in och kommer sedan transkriberas. Intervjuerna kommer göras på ett etiskt sätt, där tystnadsplikt iakttas och inga uttalanden skall kunna kopplas till de som intervjuas. Efter att examensarbete är klart kommer allt material att förstöras

Om det efter intervjun känns att Ni vill kommentera eller tillägga något är det bara att ta kontakt med mig via mail, sara.oberg@arcada.fi eller tel. +358400733627

Under intervjun kommer snarlika teman att behandlas:

- Behov och förväntningar av familjer
- Livskriser i familjen
- Bemötande och förståelse av livskriser
- Utmaningar i dessa situationer
- Behov av att stärka kunskapen/bemötande i dessa situationer

BILAGA 3 INFORMERAT SAMTYCKE

Härmed samtycker jag att delta i Sara Öbergs undersökning. Jag vet att syftet med undersökningen är att undersöka hur bemötande ser ut mot familjer i livskris och bredda förståelsen över hur kriser påverkar familjen.

Jag vet att det är frivilligt att delta i undersökningen och att svaren kommer att behandlas anonymt. Jag godkänner att de uppgifter som kommer fram i intervjun får användas i undersökningen.

Jag väljer att delta i intervjun

Ort och Datum

Underskrift och Namnförtydligande